

BROEDVOGELS VAN DE MORTELEN

1977·78·79

een uitgave van de Werkgroep voor Vogel- en Natuurbescherming Midden-Brabant

BROEDVOGELS VAN
DE MORTELEN

(Verslag van een broedvogelinventarisatie
uitgevoerd in de jaren 1977, 1978 en 1979)

Samenstelling:
Victor Retel Helmrich

Uitgave:
V.W.G. Midden-Brabant
1 9 8 1

2

I N H O U D

Inleiding-----	3
De ligging van het gebied-----	5
Historische schets en huidige gebiedsbeschrijving-----	5
Methode van inventariseren-----	8
Interpretatie van gegevens-----	8
Schattingen-----	11
Begroeiingstypen-----	11
De inventarisatie over drie jaar-----	12
Soortenverspreidingskaartjes-----	14
De niet-broedvogels van de Mortelen-----	72
Korte schets van de planologische ontwikkelingen van het gebied-----	83
De gevolgen van de ruilverkaveling op de vogelbevolking-----	85

omslagfoto : de Oude Grindweg met de
café-hoeve van Mieke Vingerhoets

Inleiding

Toen in 1977 een deel van het Ruilverkavelingsgebied Oirschot-Best aangewezen werd als Relatienotagebied, werd door de "Werkgroep voor Vogel- en Natuurbescherming Midden-Brabant" het plan opgevat dit gebied, dat in dit rapport verder wordt aangeduid met "de Mortelen", op zijn broedvogels te inventariseren.

Tot dusver was de Mortelen nog niet eerder kwantitatief op broedvogels onderzocht. Wel is in 1976, als onderdeel van het Midden-Brabantproject in het gebied gekeken naar het voorkomen van bepaalde soorten, dit leverde o.i. te weinig informatie op over de avifauna zodat een inventarisatie in 1977 en de jaren daarop volgend ons zeker gewenst leek.

Met dit rapport wordt een poging gedaan de leemte in kennis van de avifaunistische waarde van het gebied, op te vullen. Terwijl door de verspreiding van de vogels te koppelen aan het landschap getracht wordt de betekenis van het gebied en delen ervan voor vogels aan te geven. Tegelijkertijd biedt dit verslag de mogelijkheid veranderingen in het landschap, die in de toekomst ongetwijfeld plaats zullen vinden, beter op hun gevolgen op de broedvogels te beoordelen.

Het inventarisatiewerk werd verricht door : Frans van Avendonk (1977), Ciska van Laarhoven (1977/78), Nico Hilgers (1977/78/79), Ger van den Oetelaar(1977) en Victor Retel Helmrich (1978/79).

afb. 1

De ligging van het gebied binnen
de driehoek Spoordonk-Boxtel-Best

De ligging van het gebied

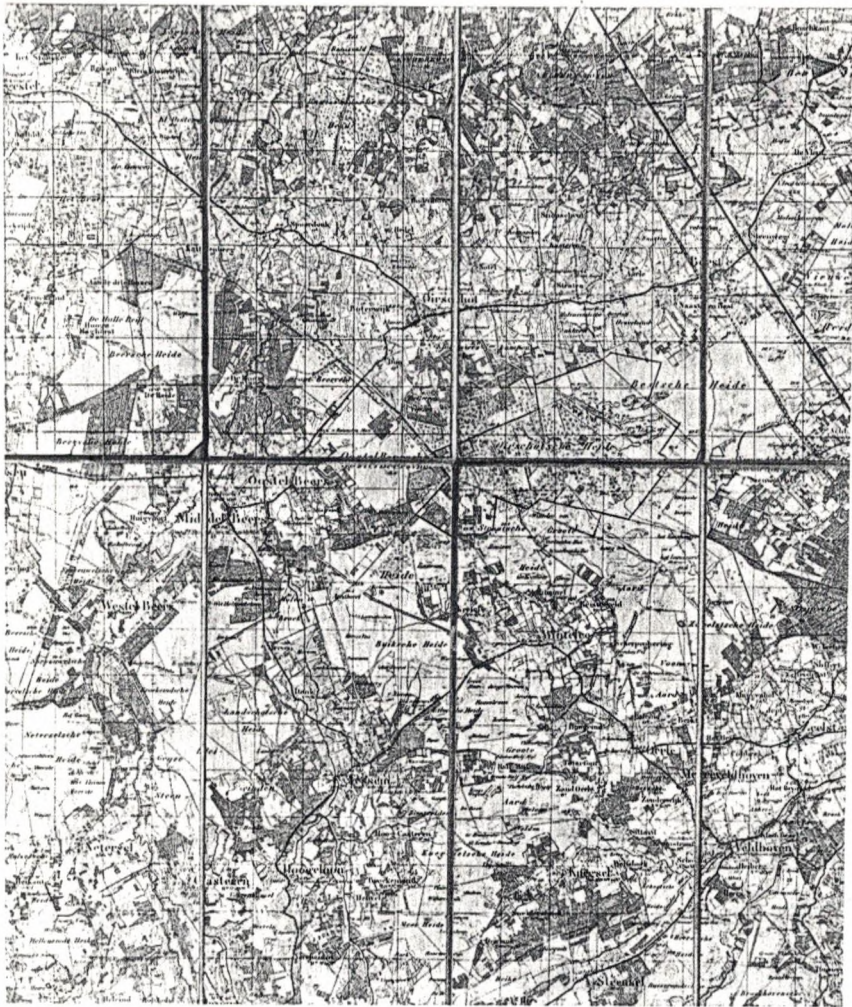
Het door ons op broedvogels onderzochte gebied bedraagt 900 ha. en is gelegen binnen de driehoek Spoorдонk, Boxel, Best. Met uitzondering van het noordelijke deel van het Kinderbosch behoort het tot de gemeente Oirschot. Op afb. 1 is de Mortelen door arcering aangegeven. Binnen het gebied zijn nog betrekkelijk veel zandwegen te vinden en de schaarse bebouwing vinden we voornamelijk langs de historische ontsluitingswegen: de Oude Grindweg, de Fransman, de Liempse dijk en de Lopense straat. De Oude Grindweg, de oude verbindingsweg van Boxel met Oirschot doorsnijdt het gebied van noord naar zuid en verdeelt de Mortelen in een oostelijk en westelijk deel. Het oostelijk deel bestaat uit de delen Zwarte Voorten, Beerendonken, Schooringen en het Mortelenbos. Het westelijk deel wordt door de Logtse baan opgedeeld in het Kinderbosch in het noorden en Tregelaar in het zuiden.

Historische schets en huidige gebiedsbeschrijving

De Mortelen behoort tot de laatste resten van het kleinschalige akkerdorpen en kampenlandschap dat samen met de uitgestrekte heidevelden eeuwenlang het landschapsbeeld van Brabant heeft bepaald.

Tot aan de tijd van de grote heideontginningen in de eerste helft van deze eeuw bestond de Mortelen uit een bos- en struweelrijk gebied dat in het zuiden werd begrensd door de akkerdorpen Hedel, Notel, Aarle en Straten. De hele zuidrand vormde een geleidelijke overgang van de hoger gelegen en droge heide van de Oirschotse en Bestse heide naar de natte broekbosje en vochtige beemden van Zwarte Voorten en Tregelaar. In het westen grensde de Mortelen aan de vochtige voedselarme Banisveldse heide die plaatselijk tot in Tregelaar doordrong. Naar het oosten toe vonden we er de hoge akkers van Schooringen en Beerendonken, die door het opbrengen van mest uit de potstal hun bolle vorm kregen. Hier ontstond aldus in tegenstelling tot Tregelaar en 't Kinderbosch een voedselrijk milieu.

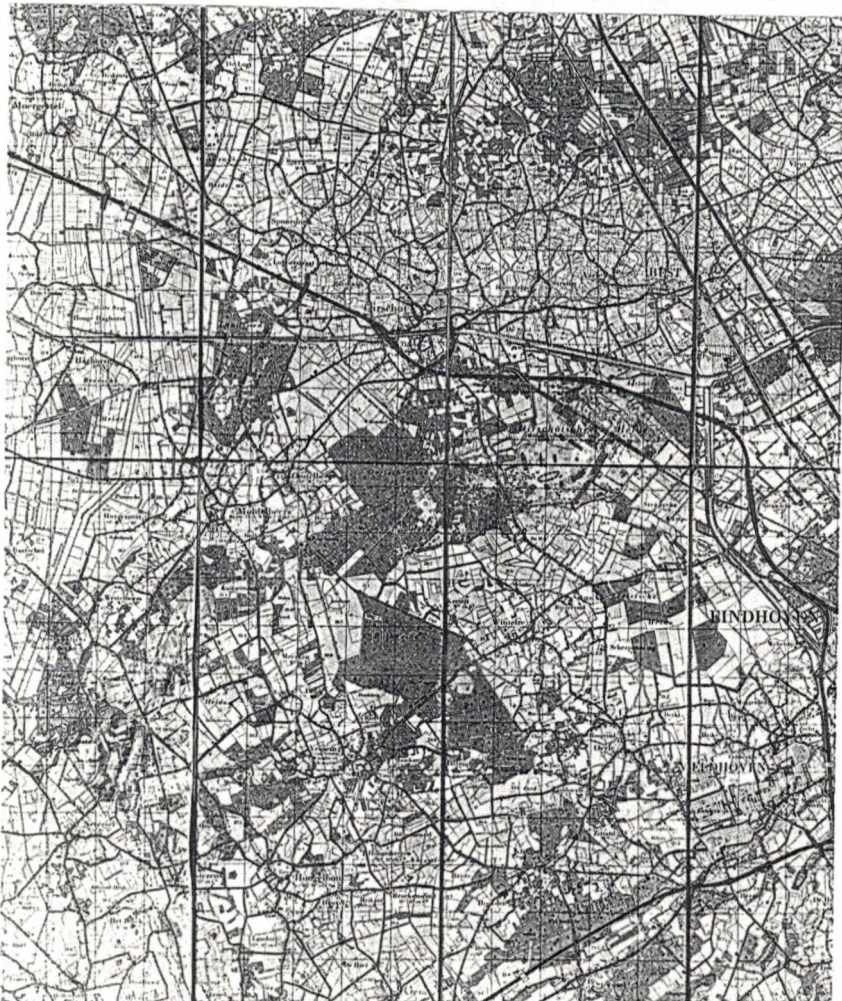
Van zuid naar noord voerden vier natuurlijke beekjes water af van de zuidelijk gelegen hogere gronden, dit waren de Loopense straatloop, de Koevertse loop, de Leuperloop en de Zwartvoortseloop.

afb. 2

Top.kaart van Midden-Brabant van 1913.

De kleinschalige structuur van de Mortelen als algemeen verschijnsel in Brabant.

afb. 3

Top.kaart van Midden-Brabant van 1973.

De kleinschalige structuur van de Mortelen als bijzonder verschijnsel in Brabant.

De Mortelen werd aldus gekenmerkt door een van oost naar west ver-
lopende gradiënt van voedselrijk naar voedselarm, waarbij de beken
in het gebied de belangrijke functie hadden van scheidende elementen
binnen dit systeem.

Van noord naar zuid bestond een geleidelijke overgang van bos via
beemden naar een open landschap van akkers en houtwallen.

Nu de meeste grote heidevelden in Brabant ontgonnen zijn en de voor-
malige akkerbouwgronden tot vlakke weilanden of maisakkers zijn om-
gevormd, ligt de Mortelen met zijn kleinschalige structuur als een
eiland in het door ruilverkavelingen en wegeaanleg geschonden Brabantse
landschap.

De Mortelen zelf heeft nog veel van zijn oorspronkelijke karakteren
behouden. We vinden er kleine door bosjes en populierensingels
ingesloten weilandjes met in het voorjaar een zeer natte bodem, esbosjes
van grove den en eik, eiken en elzenhakhoutbossen met een kruidlaag van
bosanemoon, speenkruid en slanke sleutelbloem, akkers en ruigten zodat
het geheel een zeer afwisselend landschap te zien geeft. Qua uiterlijk
behoort de Mortelen tot het coulissen-landschap.

De eerder genoemde natuurlijke beekjes zijn in het gebied nog wel aanwezig,
zij het dat bovenloops het stelsel door tal van sloten danig is uitge-
breid terwijl op de meeste plaatsen het beekprofiel ruimschoots is ver-
breed, waardoor er in het gebied een versnelde waterafvoer plaatsvindt.

afb. 4

Leuperloop in 1978

Methode van inventariseren

Bijna wekelijks werd van half-maart tot juli een deel van het gebied tegen zonsopgang tot gemiddeld 4 uur na zonsopgang bezocht. Hierbij werd niet volgens een vaste van tevoren vastgestelde route gelopen maar wel werd geprobeerd het gebied zodanig te belopen dat het hele te onderzoeken oppervlak werd bestreken. Eén waarnemer kon op deze wijze gemiddeld 85 ha. bos en weiland onderzoeken in een tijdsbestek van vier-en-een-half uur, wat neerkomt op een inventarisatie-intensiteit van 3.2.min/ha. open en besloten gebied. Deze maat is een gemiddelde maat, voor de bossen geldt een maat die vele malen hoger moet zijn, niet alleen door de hogere dichtheid van vogels maar ook door de moeilijke doordringbaarheid van sommige delen van het bos.

Naast de vroege-ochtendbezoeken zijn er ook een aantal dag- en avondbezoeken aan het gebied gebracht, teneinde een zoveel mogelijk beeld te krijgen van het aantal soorten en de verspreiding der territoria.

De waarnemingen van zingende mannetjes en van vogels die door hun gedragingen een broedgeval waarschijnlijk maakten, werden d.m.v. een cijfercodering op kaartjes schaal 1 : 10.000 ingetekend. Elke soort heeft hierbij een vast nummer terwijl voor elk ander bezoek een nieuw kaartje werd gebruikt. Nestvondsten werden d.m.v. een cirkeltje op de kaart aangegeven. Aan het einde van het broedseizoen werden de kaartjes uitgewerkt tot stippenkaartjes schaal 1 : 25.000.

Interpretatie van gegevens

In het algemeen werd een territorium aan een vogel toegekend bij twee waarnemingen van een zingende vogel op eenzelfde plaats met minimaal een week tussenpauze. Bij de uitwerking bleek echter al spoedig dat dit voor de minder intensief onderzochtedelen van het gebied tot een te laag aantal territoria zou leiden. Voor deze gebieden is uitgegaan van een broedvogel bij elke waarneming van zang of ander territorium gedrag. Ongetwijfeld betekent dit in bepaalde gevallen een te groot aantal toegekende territoria door het meetellen van de op doortrek

afb. 5

Populierenbos met een ondergroei van grassen, brandnetel, kleeftkruid, braam, etc. Broedbiotoop van tjiftjaf, geelgors, wielewaal, boompieper.

afb. 6

Ruigte tussen eikenbos en naaldhoutbos met verspreide boomroei. Broedbiotoop van fitis, boompieper, geelgors, torenvalk.

zingende exemplaren en mannetjes in onbezette territoria. Daarnaast echter bleef een gedeelte van de territoria niet-geregistreerd door de te lage bezoekfrequentie in die gebieden. Om een vogel tweemaal op dezelfde plaats met zang waar te nemen is namelijk een veelvoud van twee bezoeken nodig. (Berthold, Bezzel & Thielke 1974). We kunnen daarom gevoegelijk aannemen dat het werkelijke aantal broedvogels in het gebied dichter bij de volgens de boven omschreven wijze gevonden waarde ligt dan bij een onverkorte hantering van het criterium van twee waarnemingen per territorium met een week tussenpauze.

De afwijking van het gevonden aantal territoria t.o.v. het werkelijke aantal is per soort verschillend en is voornamelijk afhankelijk van de zangactiviteit van de diverse soorten. Daarom moeten de gevonden aantallen en dichtheden niet als absolute waarden gelezen worden. De cijfers drukken slechts de relatieve talrijkheid van de soorten t.o.v. elkaar uit en geven zo de mate van algemeenheid van een bepaalde soort.

afb. 9

Bosrietzanger

Schattingen

Bij de verspreidingskaartjes in dit verslag zijn per soort aangegeven: het geregistreerde aantal broedparen en het aantal vermoedelijke broedparen. Het vermoedelijke aantal is een schatting op basis van het geregistreerde aantal, de eventuele voorkeur voor een bepaald begroeiingstype, de trefkans van de soort en onze indrukken in het veld.

Begroeiingstypen

Het bos binnen de Mortelen is in een aantal begroeiingstypen onderscheiden (blz.77). Van elke soort is het verspreidingskaartje over het kaartje met de begroeiingstypen gelegd, zodat het aantal broedparen per type bepaald kan worden. In tabel 1 zijn de dichtheden per soort per type gegeven. In deze tabel worden de dichtheden per 10 ha. van een begroeiingstype per soort gegeven. In de laatste kolom staan de dichtheden per 10 ha. bos.

Fraaie hoeve aan de Termeijdesteeg.
In 1978 broedden in de schuur van deze boerderij
maar liefst 27 paar boerenzwaluwen.

De inventarisatie over drie jaar

Het is ons niet gelukt het hele gebied elk jaar integraal te onderzoeken. Het te kleine aantal medewerkers en de moeilijke toegankelijkheid van het gebied maakten dit niet mogelijk. Er werd daarom een tweedeling aangebracht in het gebied:

1. Het deel ten westen van de Oude Grindweg
2. Het deel ten oosten van de Oude Grindweg

De inventarisatie in 1977 bleef beperkt tot het westelijke deel. In 1978 werd het gehele gebied bestreken, met de nadruk op 't oostelijk deel, terwijl in 1979 de overgebleven stukken werden gedaan.

De gegevens uit deze drie jaren zijn samengevoegd tot één stippenkaart per soort. Zo'n kaartje geeft de verspreiding te zien van een vogelsoort over 3 jaar en dient daarom op de eerste plaats bekeken te worden op het verspreidingspatroon van de stippen en niet zo zeer op hun aantal.

Zandweggetje aan de Polsdonken.
De ruige slootkanten betekenen een belangrijk broedbiotoop voor grasmus, geelgors, roodborsttapuit en kneu.

SOORTENVERSPREIDINGSKAARTJES

De in de tekst onder de soortenkaartjes gebezigde termen zeldzaam, schaars, zeer schaars enz. moeten als volgt geïnterpreteerd worden:

Zeer algemeen	-	meer dan 200 broedparen
Algemeen	-	meer dan 100, minder dan 200
Vrij algemeen	-	meer dan 50, minder dan 100
Minder algemeen	-	meer dan 25, minder dan 50
Schaars	-	meer dan 10, minder dan 25
Zeer schaars	-	meer dan 5, minder dan 10
Zeldzaam	-	minder dan 5 broedparen

1 WILDE EEND (*Anas platyrhynchos*)

Minder algemene broedvogel

Regelmatig over het gebied verspreid, langs sloten of in bosjes
niet ver van het water.

Vastgesteld 27 territoria

Geschat 30-35

2 WINTERTALING (*anas crecca*)

Zeer schaarse broedvogel

Deze soort werd regelmatig aangetroffen in de sloten en poeltjes van de vochtige elzen-wilgenbosjes van 't Kinderbosch en het Mortelenbos. Waarschijnlijk ligt het werkelijke aantal territoria iets hoger door mogelijk gemiste vogels in Zwarte Voorten.

Vastgesteld 6 territoria

Geschat 8-10

DE ROOFVOGELS VAN DE MORTELEN

In verband met de steeds weer gebleken grote kwetsbaarheid van roofvogels in Brabant zijn van deze groep vogels in dit verslag geen verspreidingskaartjes opgenomen. Hieronder volgt de in de jaren 1977, 1978 en 1979 vastgestelde territoria van buizerd, sperwer, boomvalk en torenvalk.

3 BUIZERD (*buteo buteo*)

Zeldzame broedvogel

- In 1977: 1 bp. in het westelijk (oostelijk deel niet onderzocht)
 1978: 1 bp. in het oostelijk deel (paartje oostelijk deel door onbekenden verstoord en uitgeweken)
 1979: 2 bp. in het oostelijk deel

4 SPERWER (*accipiter nissus*)

Zeldzame broedvogel

- In 1977: 1 broedpaar in het oostelijk deel
 1978: 2 broedparen in het oostelijk deel
 1979: 2 broedparen in het oostelijk deel, een derde paar broedde net over de grens van het telgebied op 't landgoed Heerenbeek.

5 BOOMVALK (*falco subbuteo*)

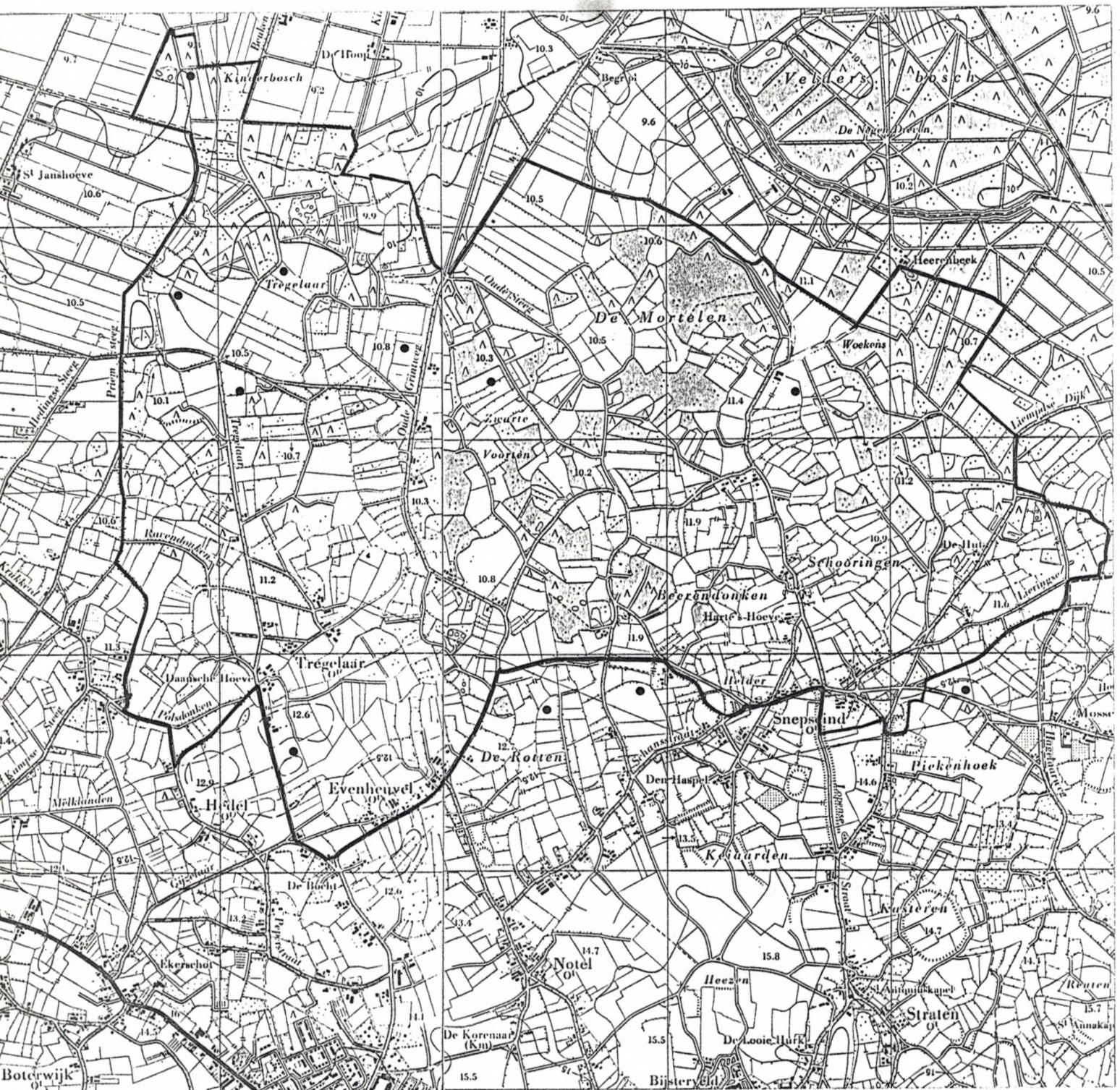
Zeldzame broedvogel

- In 1977: 2 bp. in het westelijk deel (oostelijk deel niet onderzocht)
 1978: 2 bp. in het westelijk en 2 andere in het oostelijk deel
 1979: idem als in 1978

6 TORENVALK (*falco tinnunculus*)

Schaarse broedvogel

Het aantal broedparen in het hele gebied bedroeg in 1978 in totaal 11, in de twee andere jaren is het gebied niet helemaal onderzocht. Op grond van onze indrukken is er geen duidelijke toe- of afname in de jaren 1977 - 1979 te constateren.

7 PATRIJS (perdix perdix)

Zeer schaarse broedvogel

Registratie van de kraaiende haantjes in de avonduren leverde een 11-tal territoria op, waarvan er drie net buiten het eigenlijke telgebied liggen.

Vastgesteld 11 territoria

Geschat 11-12

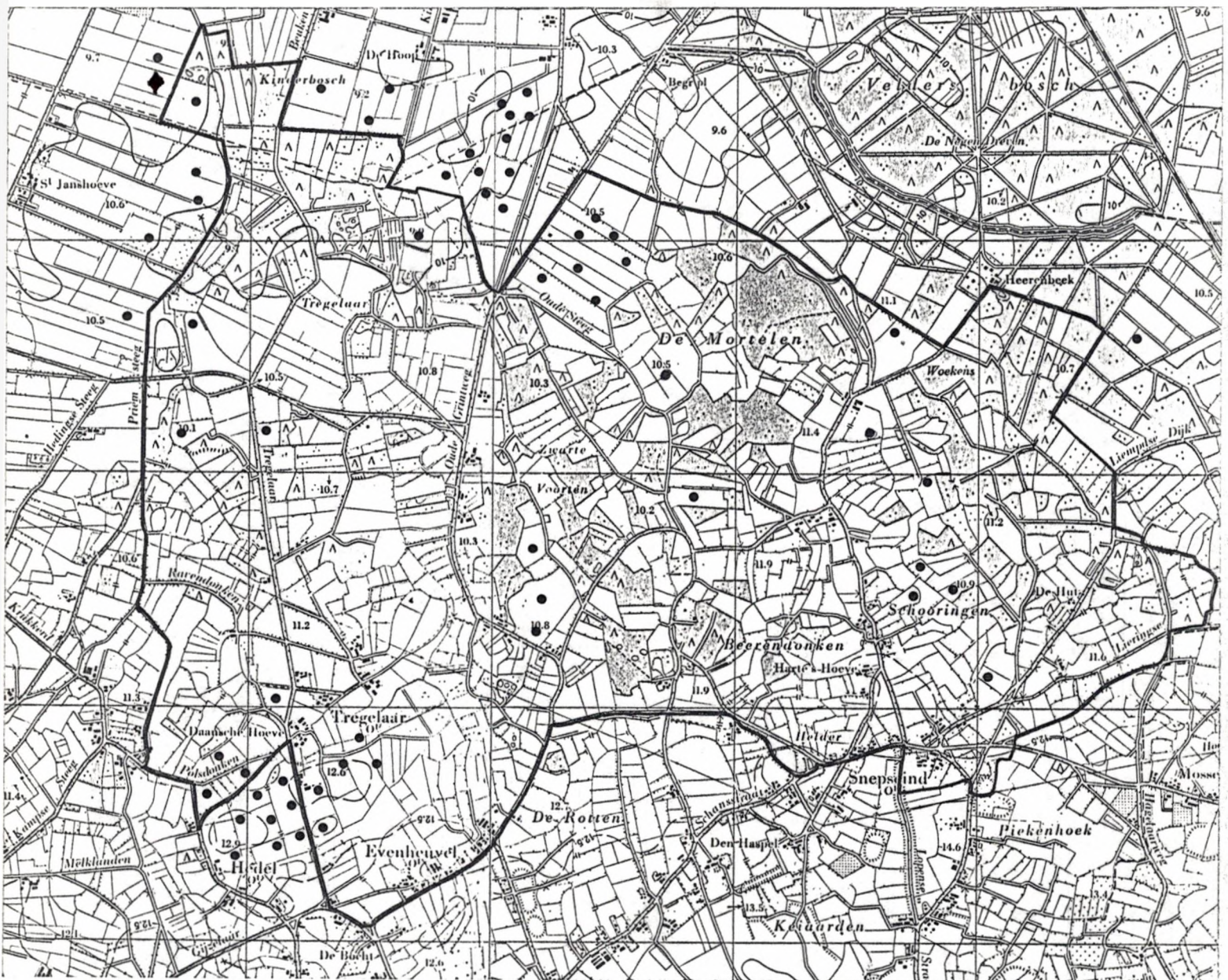
9 WATERHOEN (*gallinula chloropus*)

Schaarse broedvogel

Broedvogel van de natte elzenbroekbosjes en vele sloten in het gebied. Door de verspreide ligging der territoria, dus grote onderlinge afstand, werden de vogels zelden gehoord en gebeurde de meeste waarnemingen op het zicht. Hierdoor zijn mogelijk territoria gemist.

Vastgesteld 14 territoria

Geschat 15-20

10 SCHOLEKSTER ♦ (haematopus ostralegus)

Geen broedvogel

Een territorium bevond zich net buiten het telgebied in de verkaveling ten noordwesten van het Kinderbosch.

11 KIEVIT ● (vanellus vanellus)

Minder algemene broedvogel

De meeste broedvogels bevinden zich in de omringende weilanden en akkers buiten het eigenlijke telgebied. In de door bos omsloten weilanden binnen het gebied werden betrekkelijk weinig territoria gevonden. Opvallend zijn de hoge concentraties nesten in het zuid-westelijke deel bij Hedel en in de verkavelingen in het noorden. Hier worden dichtheden gehaald van 10 b.p./ 10 ha. wiland, binnen het gebied daarentegen hooguit 4 b.p./ 10 ha.

Vastgesteld (binnen gebiedsgrenzen) 34 territoria

Geschat

34-38

12 WATERSNIP ● (gallinago gallinago)

Zeldzame broedvogel

Deze soort vinden we in de natste weilandjes van het door bosjes half-omsloten gebied in het centrale deel. Kennelijk is de natte bodem van deze weilandjes een eerste vereiste voor de watersnip om er zich te vestigen. Een ontwatering van deze gebieden zal danook tot het verlies van deze vogel in de Mortelen leiden.

Vastgesteld 4 territoria (1 net buiten het gebied)

Geschat 4-5

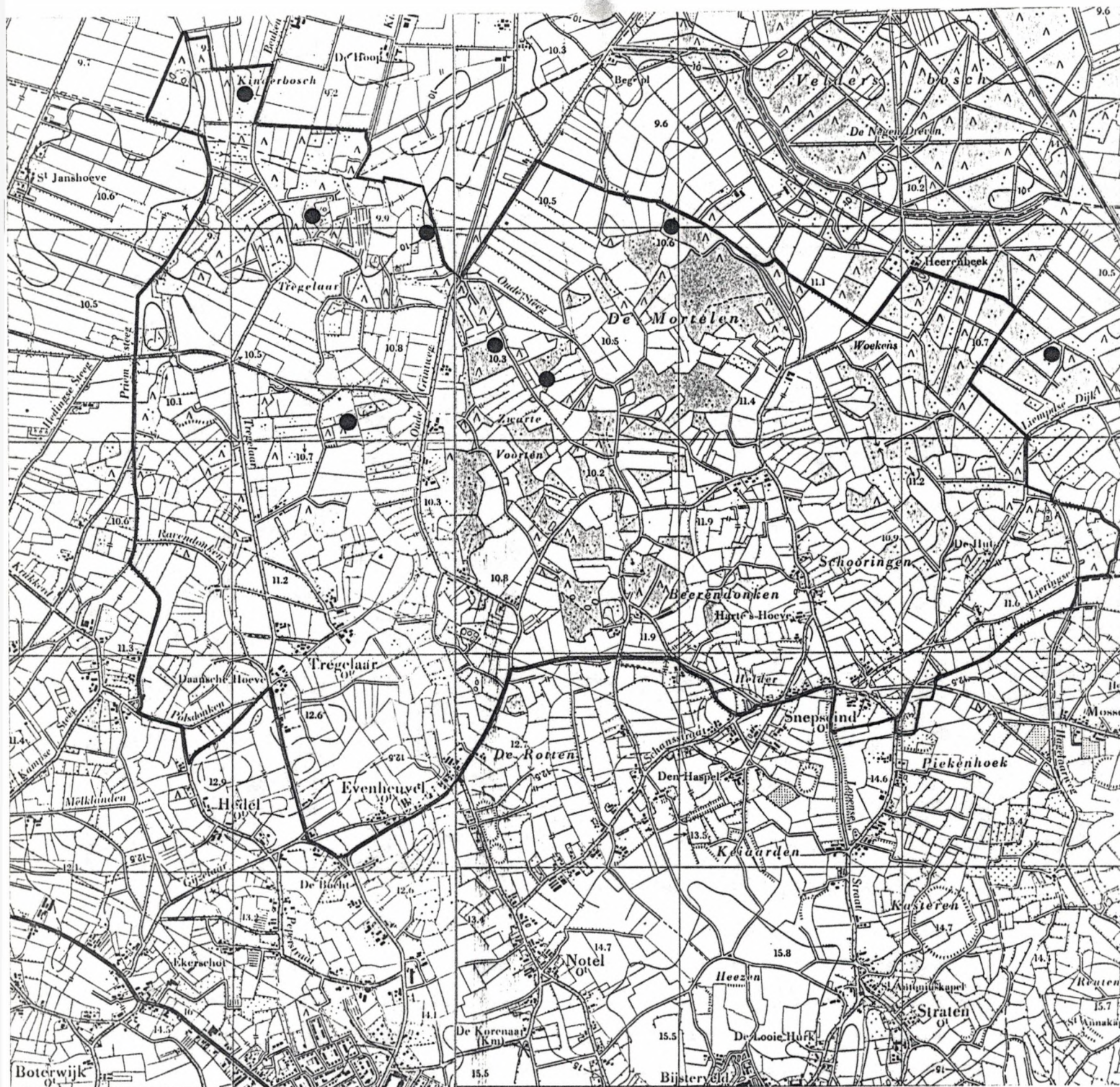
14 GRUTTO ▲ (limosa limosa)

Zeldzame broedvogel

Het merendeel van de waargenomen grutto's broedden in de weilanden ten noorden van het Kinderbosch. Vier territoria bevonden zich binnen de grenzen van het telgebied, drie ervan in het half-open gebied en één in het open gebied van Tregelaar.

Vastgesteld 4 territoria

Geschat 4

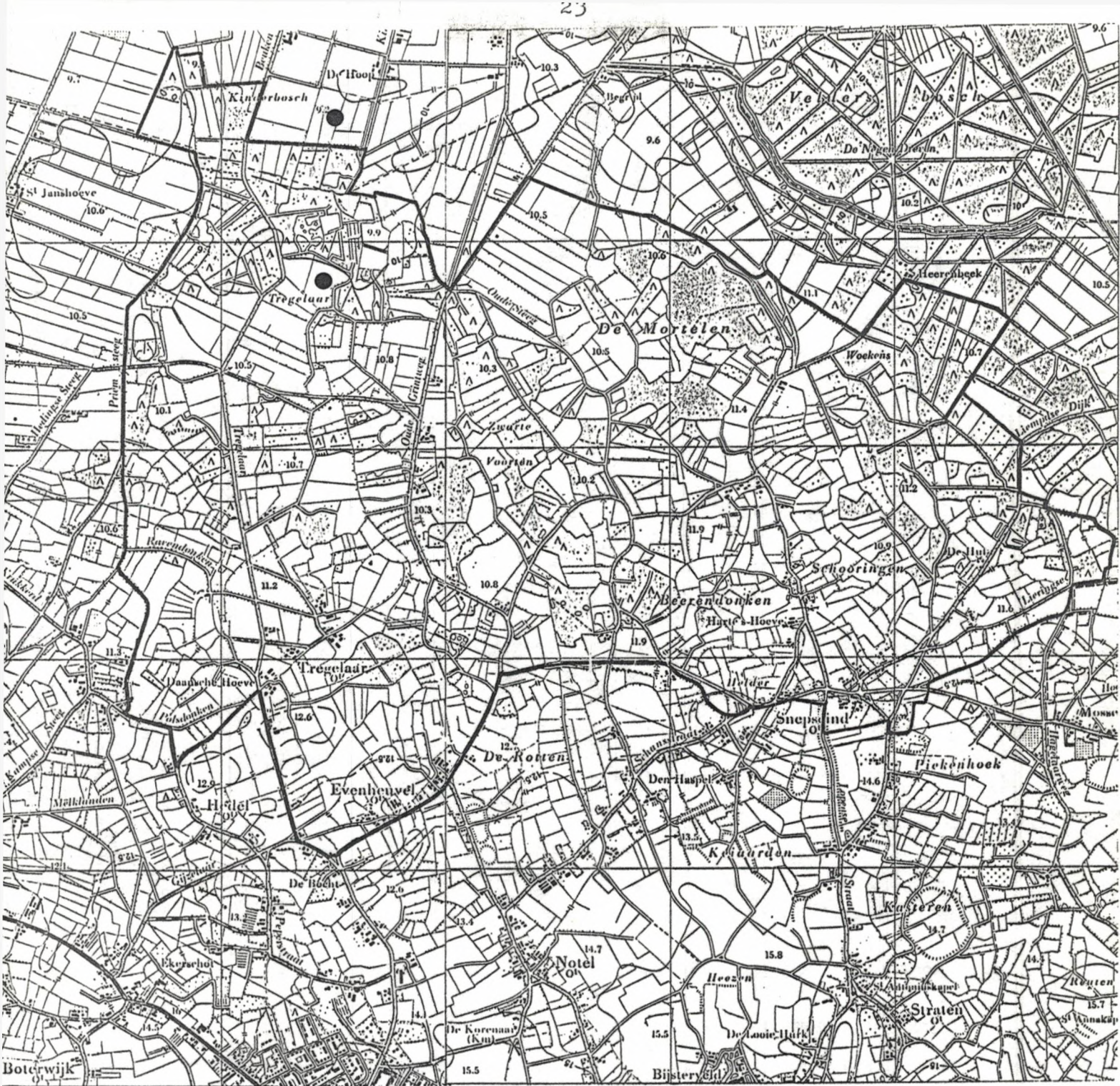
13 HOUTSNIP (*scolopax rusticola*)

Zeer schaarse broedvogel

Deze typische bosvogel vinden we voornamelijk in de bossen en bosjes in het noordelijk deel van het gebied. De droge dennenbosjes worden door hem gemeden, vaker te vinden in eiken en eikenhakhoutbos, wilgen en populierenbos met een vochtige bodem. De inventarisatie gebeurde op grond van baltende vogels in de avond en 's nachts.

Vastgesteld 8 territoria

Geschat 8-12

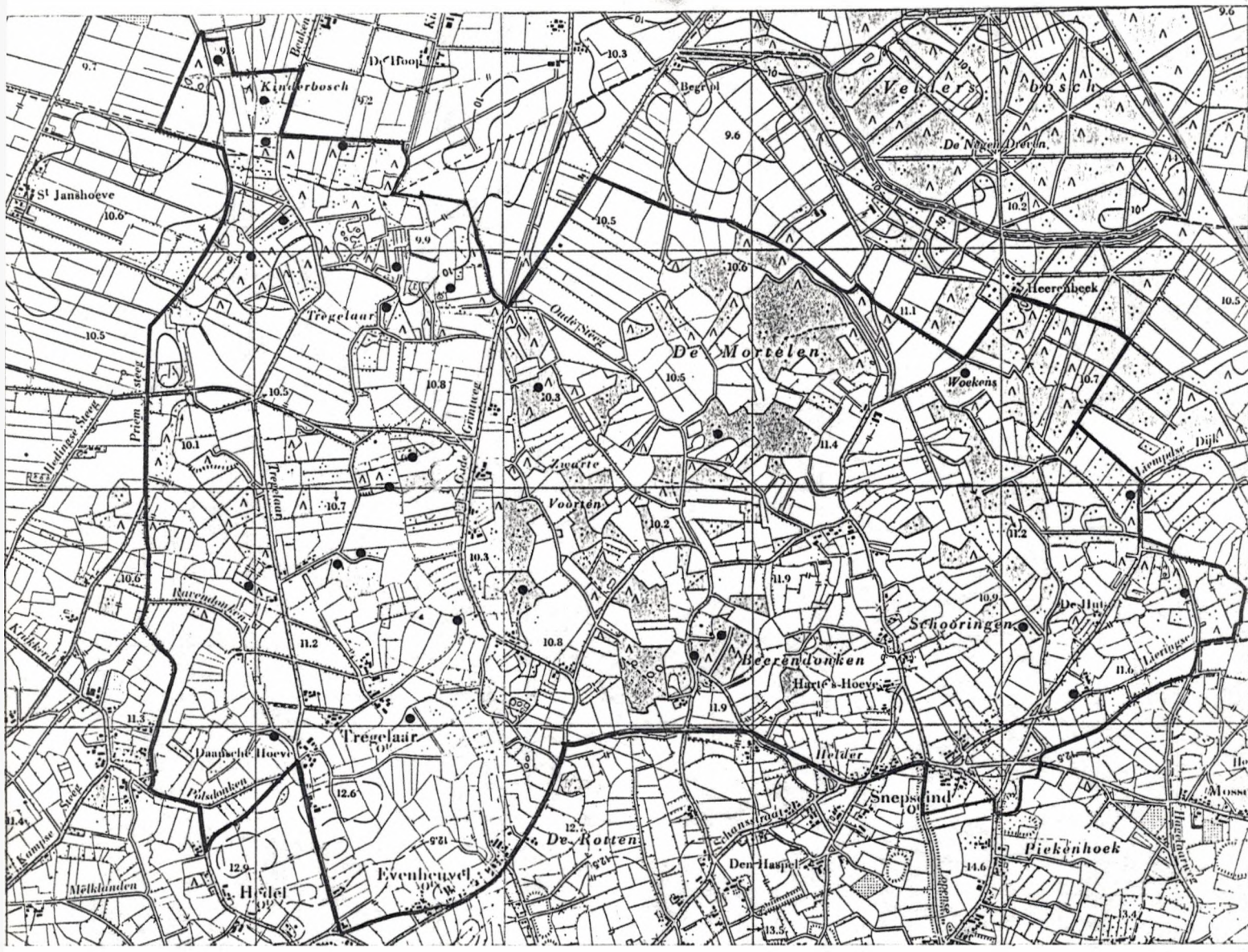
15 WULP (*numenius arquata*)

Zeldzame broedvogel

De twee vastgestelde territoria bevinden zich in het noordelijk deel van het Kinderbosch in het grasland van de heideontginningen. Eén territorium bevindt zich buiten het eigenlijke telgebied maar omdat de vogels zich regelmatig ook binnen het gebied lieten zien is dit territorium hier tevens vermeld.

Vastgesteld 2 territoria.

Geschat 2

16 HOLEDUIF (columba oenas)

Minder algemene broedvogel

Broedt in de meeste gevallen in oude spechteholen of holle eikenstobben. In het westelijk deel talrijker dan in 't oostelijk deel van het gebied.

Vastgesteld 27 territoria

Geschat 30-35

17 HOUTDUIF (columba palumbus)

Algemene broedvogel

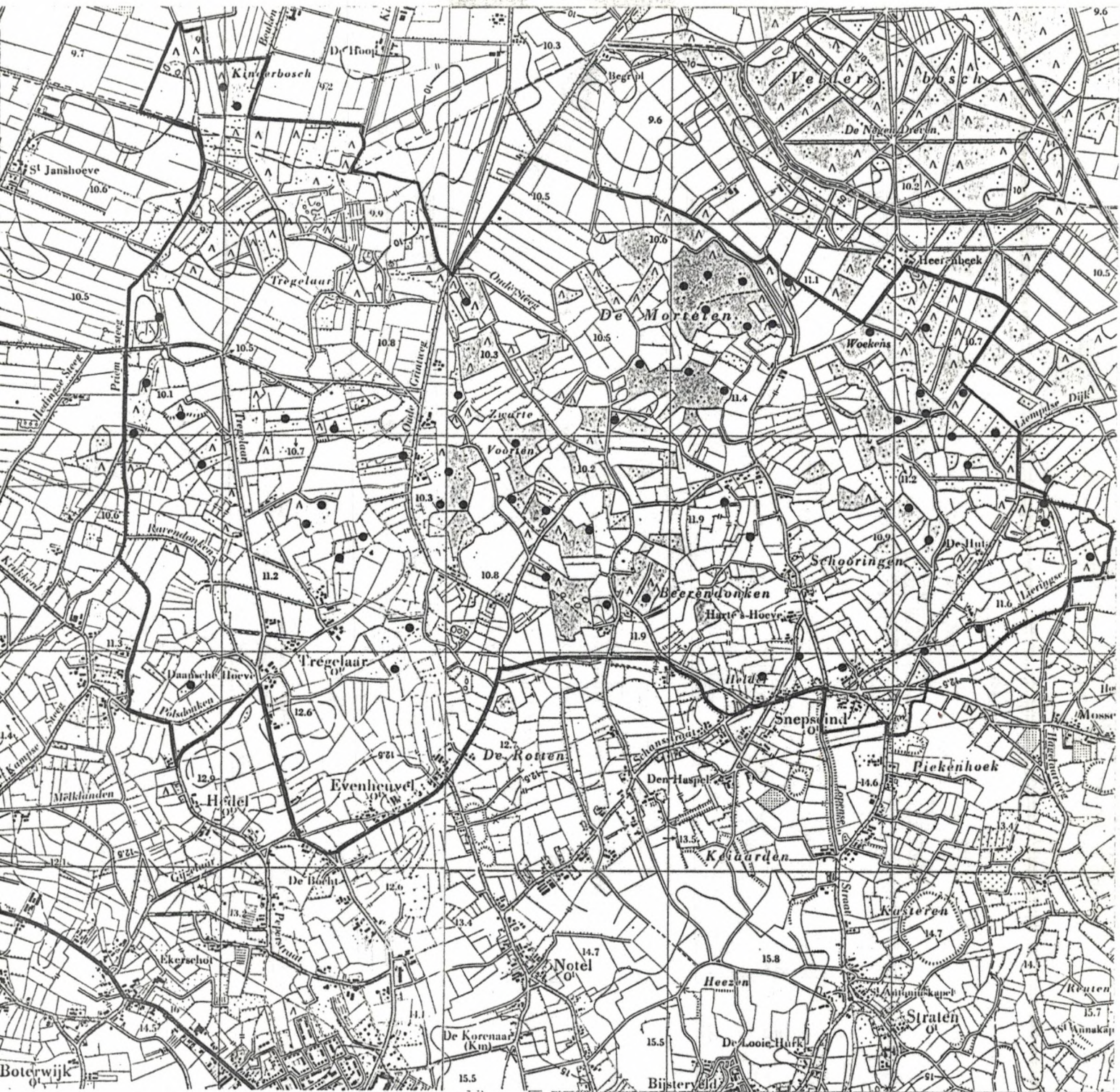
Geen verspreidingskaartje.

Komt in het hele gebied voor in alle begroeiingstpen. De hoogste dichtheid haalt hij in populierenbos met een ondergroei van ± 10 15-jarige fijnspar.

Hoogste dichtheid 6 bp./ 10 ha. bos

Vastgesteld 70 territoria

Geschat 110-120

18 TORTELDUIF (streptopelia turtur)

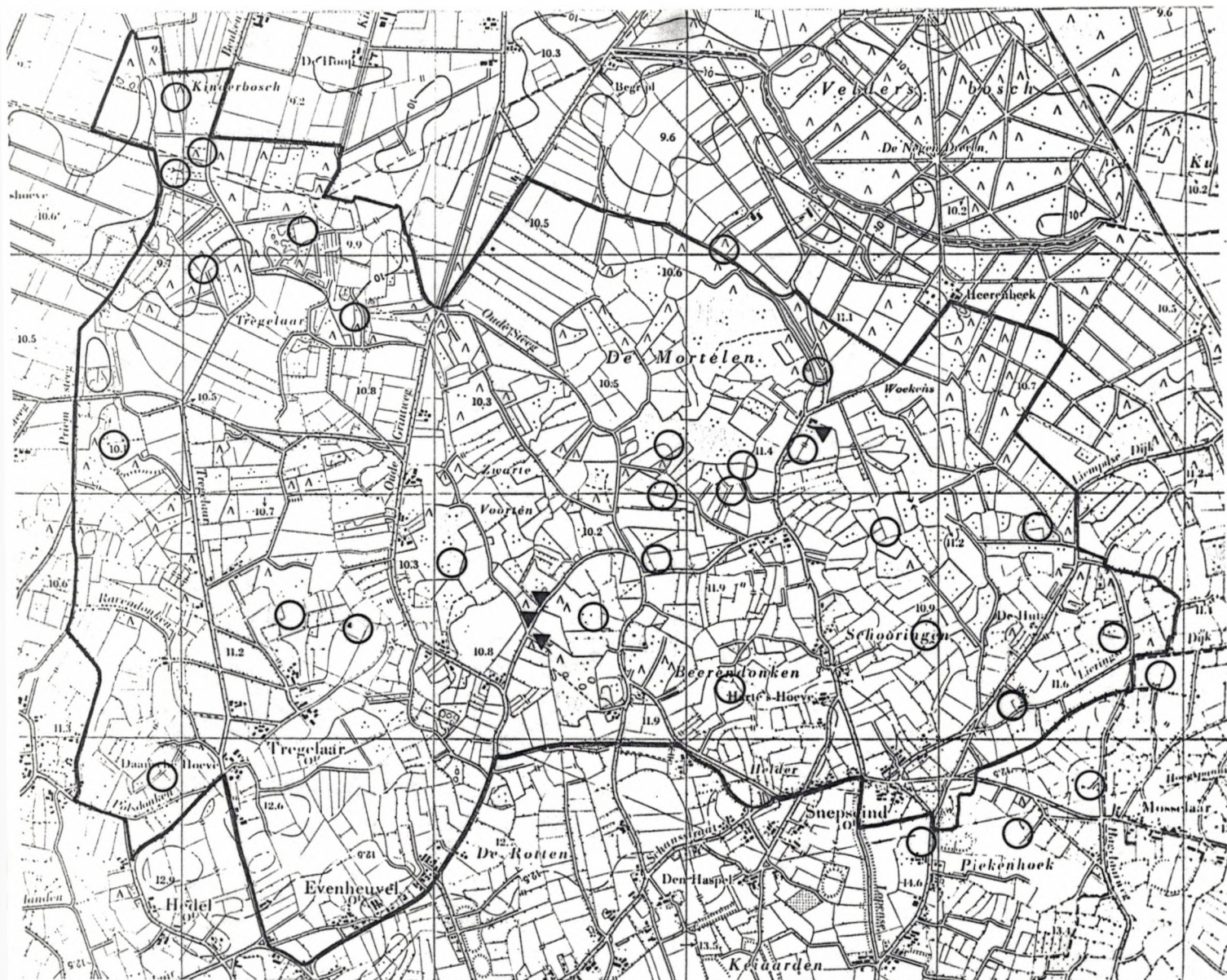
Vrij algemene broedvogel

Regelmatig over het gebied verspreid in zowel vochtige en droge bossen. Opvallend is het geringe aantal broedparen in het Kinderbosch, hiervoor is geen duidelijke verklaring te geven.

Hoogste dichtheid 5bp./10 ha. (type VI, populieren, eikenbos)

Vastgesteld 63 territoria

Geschat 70-80

19 TURKSE TORTEL ▼ (streptopelia decaocto)

Zeldzame broedvogel

Broedt op twee plaatsen in de direkte nabijheid van boerderijtjes waar deze soort regelmatig foeragerend werd gezien, m.n. in Beerenndonken profiteert hij van de aanwezigheid van een kippen-fazantenren.

Vastgesteld 4 territoria

Geschat 4

20 KOEKOEK (cuculus canorus)

Minder algemeen broedvogel

In totaal werden dertig roepgebieden onderscheiden, vrij regelmatig over het gebied verspreid. Door zijn grote mobiliteit echter, blijft het mogelijk dat het in bepaalde gevallen om dezelfde individuen gaat, daarom kan ook geen opgave van het aantal paartjes gegeven worden, als hier al sprake van kan zijn.

21 STEENUIL (athene noctua)

Zeer schaarse broedvogel

In de omgeving van Beerendonken en Snepsind komt de steenuil talrijk voor. Hier broedt hij in de schoorstenen en oude schuurtjes of in de daar aanwezige knotwilgen. In de rest van het gebied werd alleen nog bij Hedel een steenuil binnen het gebied gevonden. Uit tellingen die door onze VWG in de omgeving van Oirschot zijn gehouden blijkt dat de hoge presentie van deze soort in het zuidoostelijke deel van het telgebied zich verder naar het zuiden toe voortzet. Hier worden dichtheden gehaald van 3 tot 4 bp./ 10 ha.

Vastgesteld 9 territoria
 Geschat 10-12

22 RANSUIL (*asio otus*)

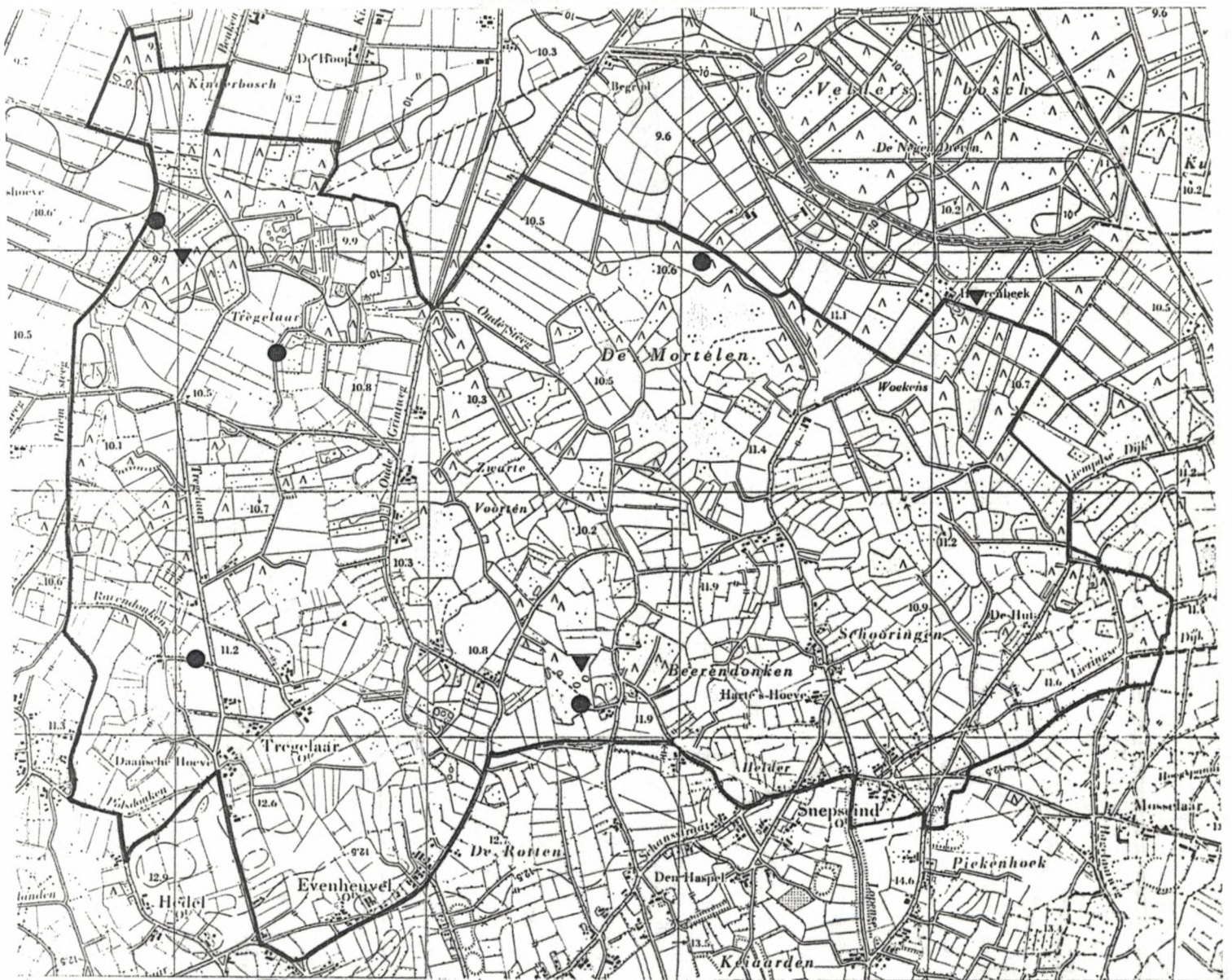
Schaarse broedvogel

Bewoner van de dennenbosjes in het gebied.

Opvallend is het ontbreken van territoria in het gesloten bosgebied van het Mortelenbos. Mogelijk dat ondanks de intensieve controle van deze soort in dit gebied hier territoria gemist zijn.

Vastgesteld 18 territoria

Geschat 18-23

23 GROENE SPECHT ●(picus viridis)

Zeer schaarse broedvogel

Vrij regelmatig over het gebied verspreid. Bewoont hopen in vrijstaande bomen langs wegen (Kinderbosch, Tregelaar) en droge bosjes met eik, berk en grove den.

Vastgesteld 5 territoria

Geschat 5-7

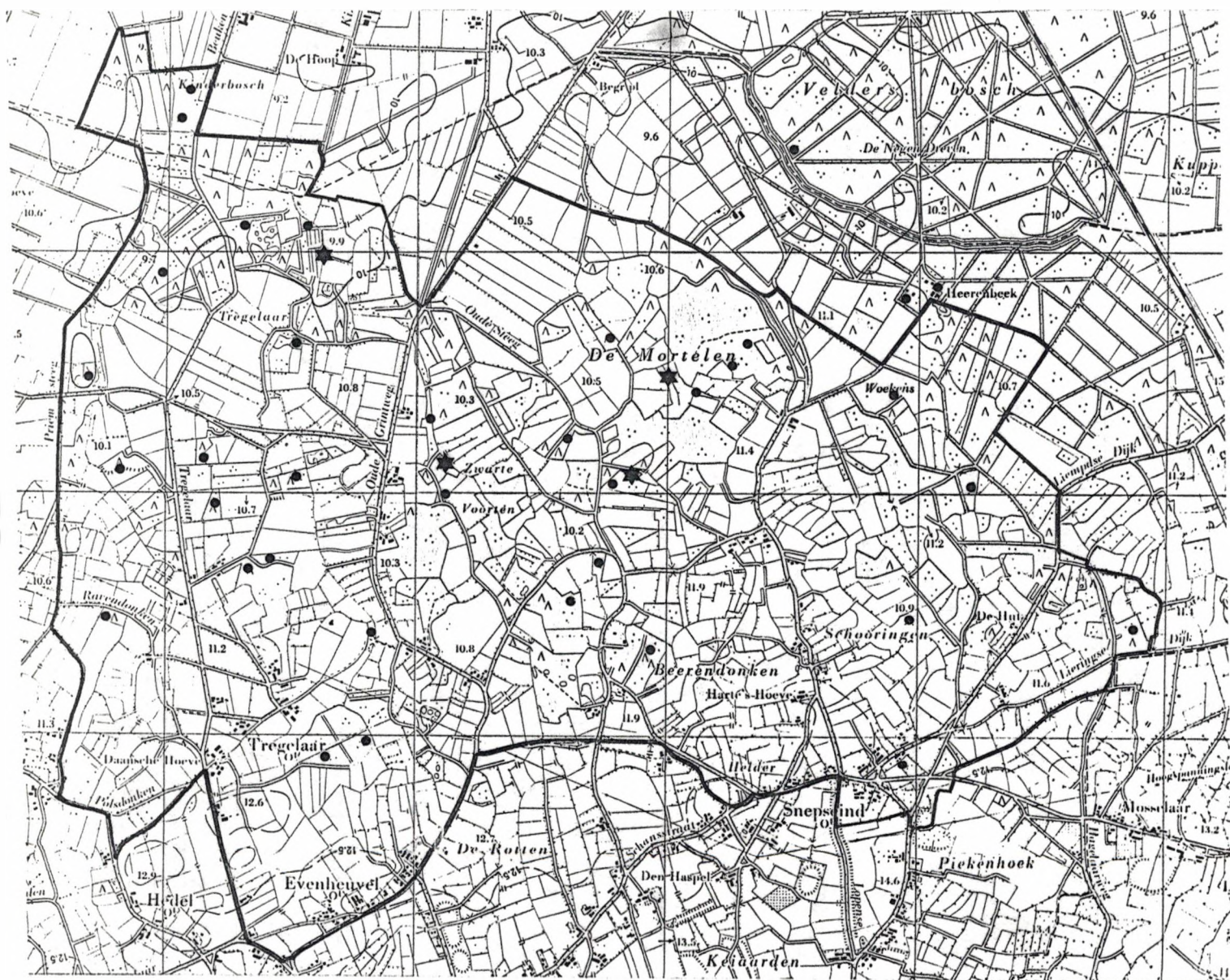
26 ZWARTE SPECHT ▼(dryocopus martius)

Zeldzame broedvogel

Twee vogels werden regelmatig in het noordelijk deel van het gebied gehoord, waarvan er een waarschijnlijk op 't landgoed Heerenbeek heeft gebroed terwijl een derde vogel in de omgeving van Beerendonken moet thuishoren.

Vastgesteld 3 territoria

Geschat 3

24 GROTE BONTE SPECHT (*dendrocopos major*)

Minder algemene broedvogel

Regelmatig over het hele gebied verspreid, in alle typen bos.

De inventarisatie geschiedde zowel op grond van roffelende als roepende vogels. Gemiddelde dichtheid ca. 1 bp./10 ha. bos.

Vastgesteld 35 territoria

Geschat 35-40

25 KLEINE BONTE SPECHT ★(*dendrocopos minor*)

Zeldzame broedvogel

Komt in de Mortelen voor in de natte bosjes met berk en els,

terwijl ook de aanwezigheid van voldoende dode bomen een voor-

waarde lijkt. Moeilijk te inventariseren door beperkte zangactiviteit.

Vastgesteld 3 territoria

Geschat 3-4

27 VELDLEEUWERIK (*alauda arvensis*)

Schaarse broedvogel

Binnen het telgebied komt de veldleeuwerik voor op de akker- en graslanden van Tregelaar en en de ontginningen in Kinderbosch-zuid. Opmerkelijk is het ontbreken van deze soort in het binnengebied en de weilanden ten noordoosten van het Mortelenbos.

Vastgesteld 11 territoria

Geschat 11-15

28 BOERENZWALUW (*hirundo rustica*)

Vrij algemene broedvogel

In 1978 werd geprobeerd alle broedparen van deze soort te inventariseren hiertoe werd waar mogelijk in koeiastallen en schuurtjes naar nesten gezocht. 77 bewoonde nesten werdengelokaliseerd 27 hiervan werden in één koeiestal gevonden (Termeijdest).

29 HUISZWALUW (*delichon urbica*)

Schaarse broedvogel

In 1978 en 1979 werden 9 bewoonde nesten gevonden onder het dakoverstek van een woning aan de Lopensestraat.

30 BOOMPIEPER (*anthus trivialis*)

Schaarse broedvogel

De meeste territoria van deze vogel vinden we in populierenbossen zonder struiklaag. Hier kan de soort een dichtheid halen van 5 bp./10ha. Ook komt hij voor op de open plekjes tussen de grove dennen in het Kinderbosch en Beerendonken.

Vastgesteld 21 territoria

Geschat 21-25

31 GRASPIEPER (*anthus pratensis*)

Zeer schaarse broedvogel

Het voorkomen van deze soort is slechts beperkt tot de westelijke helft van het gebied waar hij voorkomt in de vochtige weilanden die in het verleden door ontginning aan de heide zijn onttrokken.

Vastgesteld 5 territoria

Geschat 5-7

32 WITTE KWIKSTAART (motacilla alba a.)

Minder algemene broedvogel

Vrij regelmatig over het opengebied verspreid. We treffen hem in het open gebied aan waar nestelgelegenheid als houtstapels, opstallen of boerderijen aanwezig is.

Gemiddelde dichtheid in het gebied 0.7 bp./10ha. open gebied

Vastgesteld 35 territoria

Geschat 35-38

33 GELE KWIKSTAART (*motacilla flava*)

Zeldzame broedvogel

Drie territoria werden vastgesteld waarvan één net buiten het eigenlijke telgebied. Alle drie op korte afstand van elkaar in het open weidegebied van Evenheuvel-Hedel. De beperkte verspreiding van deze vogel in het gebied is te verklaren uit de kleinschaligheid van de overige open delen van het gebied.

Vastgesteld 3 territoria

Geschat 3

34 WINTERKONING (troglodytes troglodytes)

Zeer algemene broedvogel.

Te vinden overal waar voldoende struikvegetatie aanwezig is. Haalt in en rond de tuinen langs Snepseind en de Lopensestraat de hoogste dichtheden: 16 p./ 10 ha. In het bos gemidd. 13 p./ 10 ha.

Vastgesteld 289 territoria

Geschat 300-310

35 HEGGEMUS (*prunella modularis*)

Vrij algemene broedvogel

Deze moeilijk nauwkeurig te inventariseren vogel vinden we vooral in ruigten en de bosjes met voldoende ondergroei in de Mortelen. De verspreiding der territoria is vrij regelmatig over het gebied verdeeld.

Hoogste dichtheid in het gebied: 6 bp./10 ha. elzen-berkenhakhoutbos

Vastgesteld 55 territoria

Geschat 65-75

36 GROTE LIJSTER (*turdus viscivorus*)

Vrij algemene broedvogel

In tegenstelling tot de zanglijster vinden we deze lijster meer in het oostelijke deel van het gebied, waar hij voornamelijk broedt in solitair staande oude eiken of populieren. De hoogste dichtheid wordt daarom ook niet in de bossen gehaald maar in het half-open gebied van Beerendonken: 5 b.p./ 10 ha.

Vastgesteld 58 territoria

Geschat 58-64

37 ZANGLIJSTER (*turdus philomelos*)

Vrij algemene broedvogel

Tamelijk regelmatig over het gebied verspreid. Haalt de hoogste dichtheid in het Kinderbosch, waar hij in de rijke eiken- en eikenhakhout bosjes broedt. Ook profiteert de zanglijster van de in populierenbossen geplante fijnspar-ondergroei.

Hoogste dichtheid: 7 b.p./10 ha. bos

Vastgesteld 72 territoria

Geschat 75-80

38 MEREL (*turdus merula*)

Algemene broedvogel.

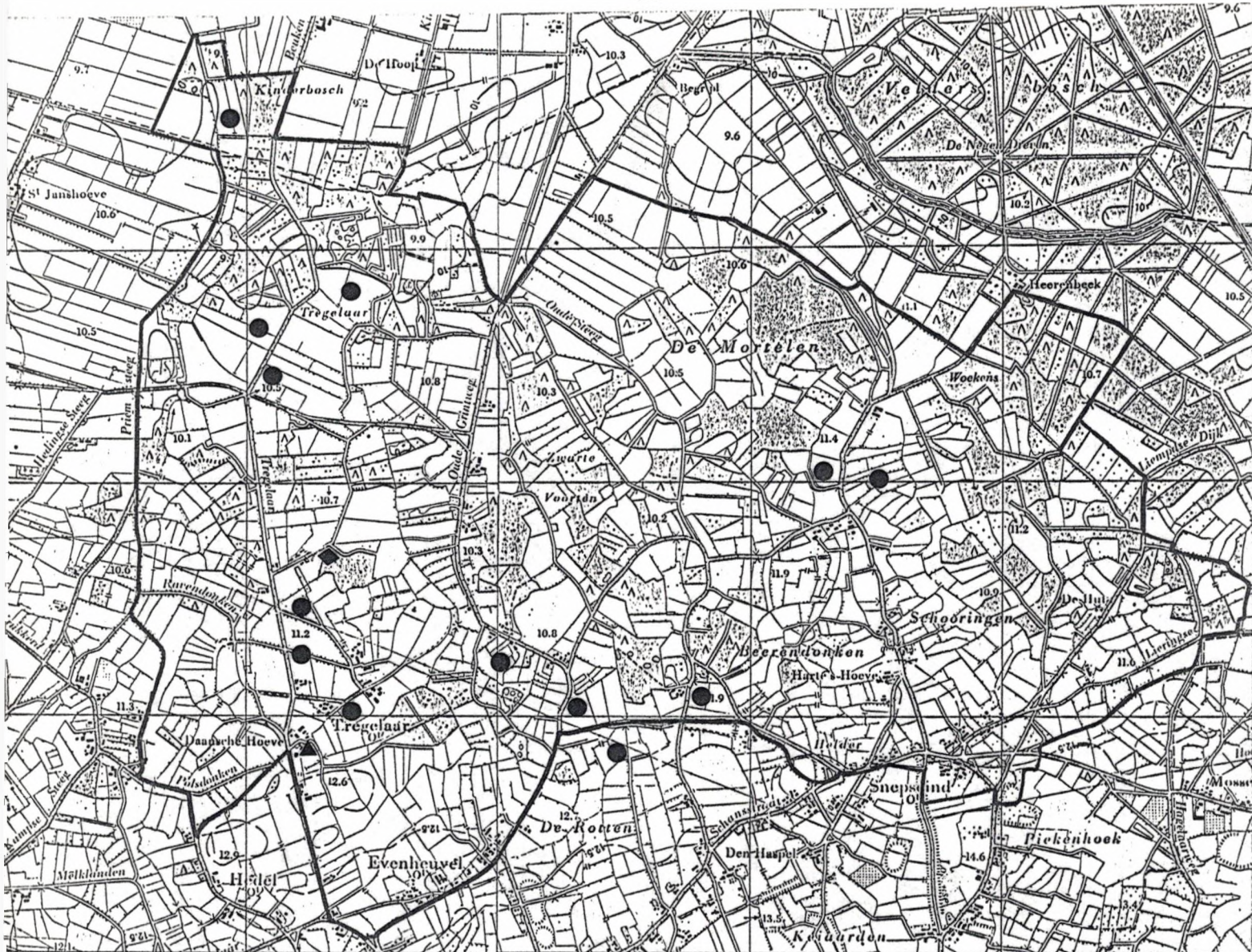
Bewoner van eikenhakhoutbosjes, houtwallen en verder in alle andere typen bos in het gebied.

Hoogste dichtheid wordt gehaald in de struikvegetatie aan de rand van het Mortelenbos: 10 p./ 10 ha.

Mogelijk bedraagt het werkelijke aantal broedparen bijna het dubbele van het geregistreerde aantal, als gevolg van de beperkte dagelijkse zangactiviteit van deze soort.

Vastgesteld 110 territoria

Geschat 180-200

39 ROODBORSTTAPUIT (*saxicola torquata*)

Schaarse broedvogel

Voornamelijk te vinden in de open weilanden langs wegen in braamstruiken en andere struikvegetatie. Opvallend is dat de meeste broedparen op de voormalige heidegronden gevonden worden.

Vastgesteld 13 territoria

Geschat 13-15

40 ZWARTE ROODSTAART (*phoenicurus ochruros*)

Eén territorium werd gevonden bij de Daanse hoeve waar het mannetje regelmatig zingend op de nok van de boerderij werd waargenomen.

Vastgesteld 1 territorium

Geschat 1 territorium

41 GEKRAAGDE ROODSTAART (*phoenicurus phoenicurus*)

Zeldzame broedvogel

Eén territorium werd gevonden in een dennenbosje in Tregelaar in de nabijheid van een boerderij.

Vastgesteld 1 territorium

Geschat 1

42 NACHTGAAL (*luscinia megarhynchos*)

Vrij algemene broedvogel

De verspreiding komt overeen met die van elzenhakhoutbosjes, ruigten met braam en vogelkers en struweelrijke bosranden.

De hoogste dichtheid haalt deze soort in bostype VI (populier-eik).

6 bp./10 ha. bos.

Vastgesteld 68 territoria

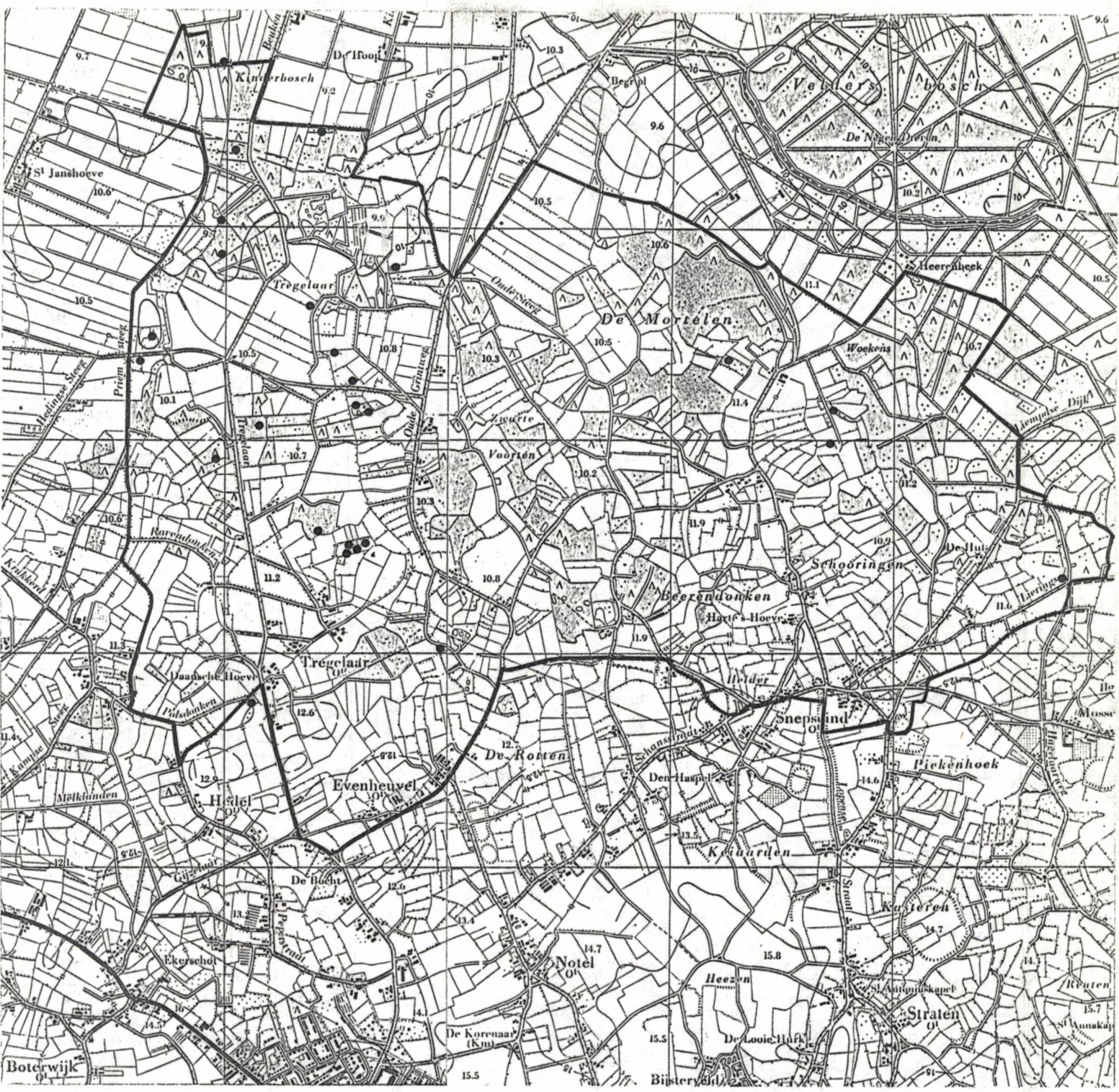
Geschat 70-75

43 ROODBORST (*erithacus rubecula*)

Algemene broedvogel.
 Zowel in de droge als natte delen van het gebied. De hoogste dichtheden vonden we in percelen gemengd bos (typen I en II): 8 p./ 10 ha. Plaatselijk door te laag aantal bezoeken in die delen onderteld.

Vastgesteld 192 territoria
 Geschat 250-280

44 BOSRIETZANGER (*acrocephalus palustris*)

Minder algemene broedvogel

Broedvogel van verruigde slootkanten meestal met water maar niet persé.
Op twee plaatsen in het gebied komt hij koloniegewijs voor, dit zijn
vochtige plekken in het open gebied met een randbegroeiing van zegge,
riet, leverkruid etc.

Vastgesteld 26 territoria

Geschat 26-33

45 SPOTVOGEL (*hippolaïs icterina*)

Minder algemene broedvogel

De meeste broedvogels werden in het westelijke deel van het gebied aangetroffen, aan de randen van bosjes en langs wegen in houtwallen en in tuinen. Grotere boscomplexen worden door hem gemeden.

Vastgesteld 46 territoria

Geschat 46-50

46 ZWARTKOP (*sylvia atricapilla*)

Algemene broedvogel.

Typische bosrandvogel evenals fitis. Zowel in droge als natte delen van het gebied.

Hoogste dichtheid in de gemengde percelen van het Mortelenbos: 9p./10 ha.

Vastgesteld 155 territoria

Geschat 170-190

47 TUINFLUITER (*sylvia borin*)

Algemene broedvogel.

Bewoner van bosranden en ruigten met braam, vogelkers en slededoorn.

Minder talrijk als de zwartkop. Lijkt voorkeur te hebben voor de vochtige delen van het gebied.

Dichtheid overal gemiddeld 5p. /10 ha. ruigte, bos

Vastgesteld 106 territoria

Geschat 125-140

48 BRAAMSLUIPER (*sylvia curruca*)

Zeer schaarse broedvogel

Komt plaatselijk voor, veelal in de nabijheid van meidoornstruweel. Door zijn onregelmatige zangactiviteit en doortrek van vogels later in het seizoen is het moeilijk een goed beeld te krijgen van het aantal broedparen in het gebied. De zeven vastgestelde territoria zijn in ieder geval geen doortrekkers geweest.

Vastgesteld 7 territoria

Geschat 7-10

50 FITIS (*phylloscopus trochilus*)

Algemene broedvogel.

Voornameijk langs wegen en paden en open plekken in bosjes.

Hoogste dichtheid in gemengde bosjes met den, eik en berk (type I en II):
ca. 5 p./ 10 ha.

Vastgesteld 216 territoria

Geschat 250-270

51 TJIFTJAF (*phylloscopus collybita*)

Zeer algemene broedvogel.

Overal in het gebied waar hoog opgaande bomen met een ondergroei aanwezig is. Vooral onder populier en wilg, minder algemeen in de eikenhakhout-bossen.

Hoogste dichtheid: 14 p./ 10 ha. (type I en II gemengd)

Vastgesteld 293 territoria

Geschat 310-320

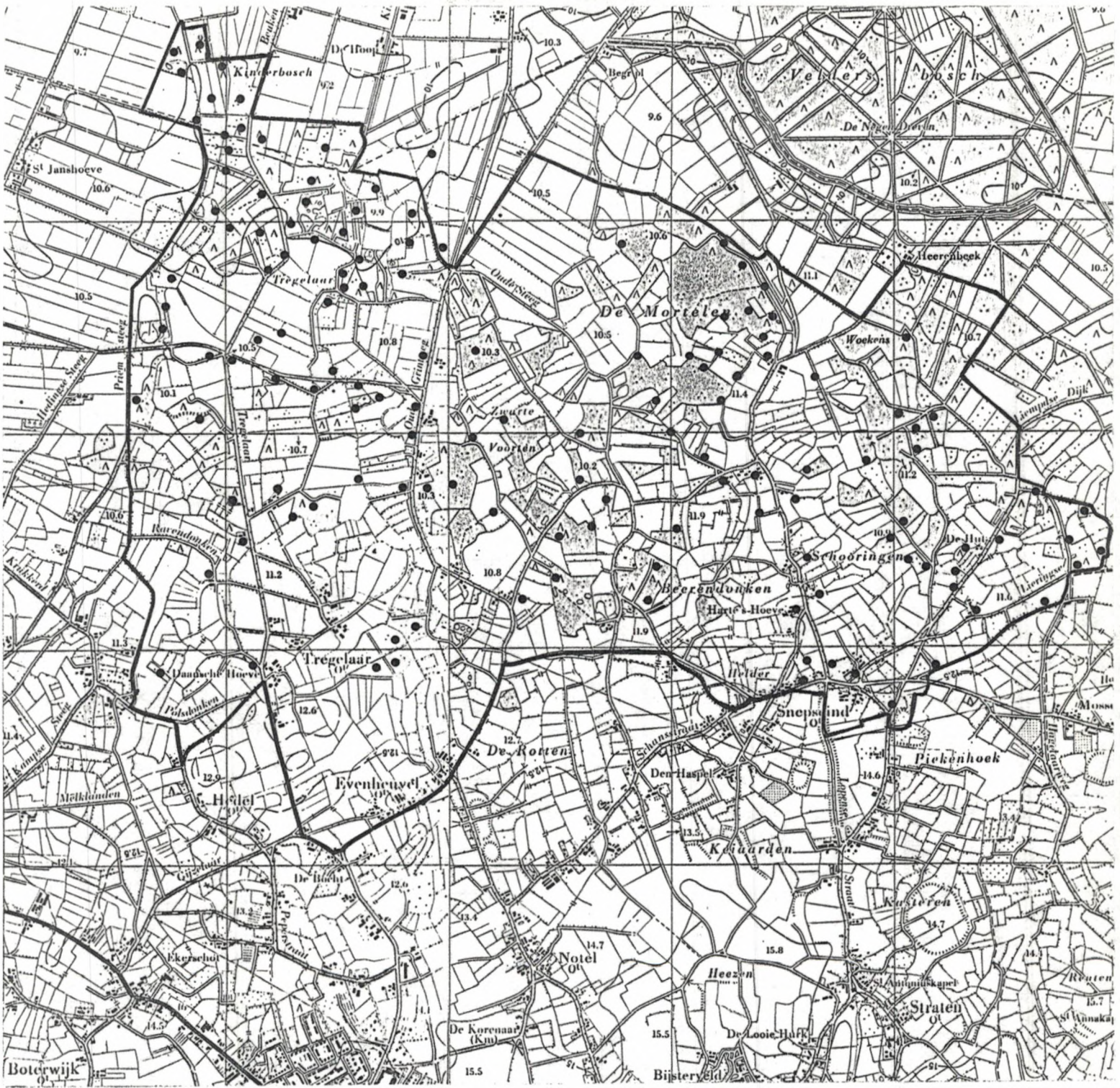
52 GOUDHAANTJE (regulus regulus)

Zeldzame broedvogel

Bewoner van de schaars voorkomende dichte sparrebosjes in het gebied.

Vastgesteld 4 territoria

Geschat 4-6

54 KOOLMEES (parus major)

Algemene broedvogel

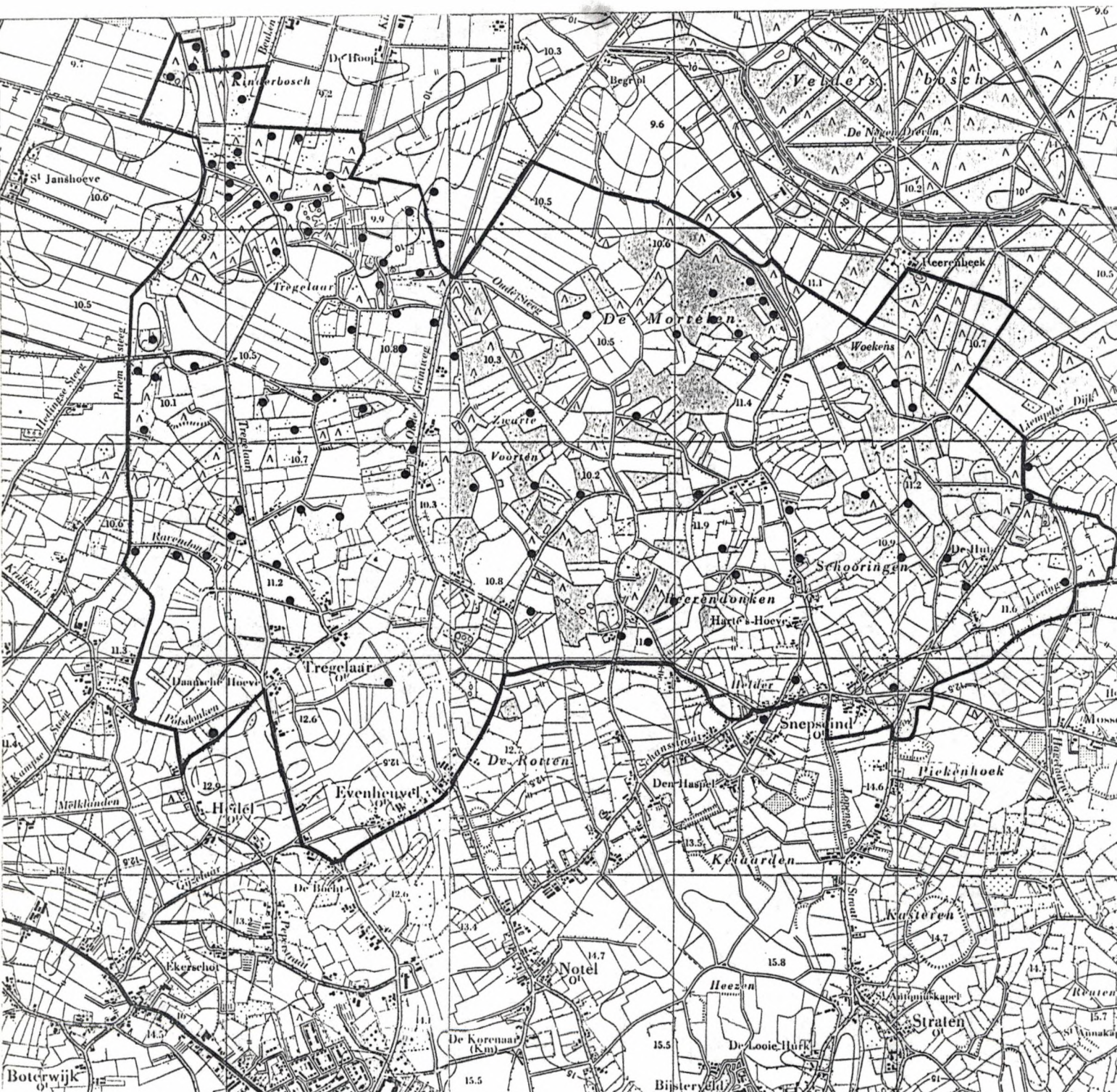
Bereikt de hoogste dichtheid in 't Kinderbosch, verder vrij regelmatig over het gebied verspreid.

Hoogste dichtheid 8 bp./10 ha. bos (type I+II gemengd).

Plaatselijk slecht onderzocht (zuidrand Tregelaar).

Vastgesteld 138 territoria

Geschat 160-180

55 PIMPELMEEES (*parus caeruleus*)

Vrij algemene broedvogel

Geeft qua verspreiding hetzelfde beeld te zien als de koolmees
maar minder talrijk.

Hoogste dichtheid 6bp./10 ha. (type I+II gemengd)

Vastgesteld 95 territoria

Geschat 125-140

56 ZWARTE MEES (*parus ater*) ●

Zeer schaarse broedvogel

De verspreiding van deze vogel met de schaarsvoorkomende dichte naaldbout bosjes in het gebied.

Vastgesteld 9 territoria

Geschat 9-10

57 KUIFMEES (*parus cristatus*) ▲

Zeldzame broedvogel

Op drie plaatsen waar berken staan in een droog dennen-bosje in het gebied, werd deze soort aangetroffen.

Vastgesteld 4 territoria

Geschat 4-5

58 MATKOP (parus montanus)

Vrij algemene broedvogel

Bewoner van zowel droge als natte bosjes in het gebied. Opvallend is is de verspreiding langs de oude beeklopen.

Hoogste dichtheid 5 bp./10 ha. bos

Vastgesteld 64 territoria

Geschat 80-100

59 STAARTMEES (*aegithalos caudatus*)

Minder algemene broedvogel

Broedvogel van dichte vochtige bosjes. In deze gebiedjes regelmatig verspreid. Hoogste dichtheid 3 bp./ 10 ha. bos.

Vastgesteld 28 territoria

Geschat 28-35

61 GEELGORS (*emberiza citrinella*)

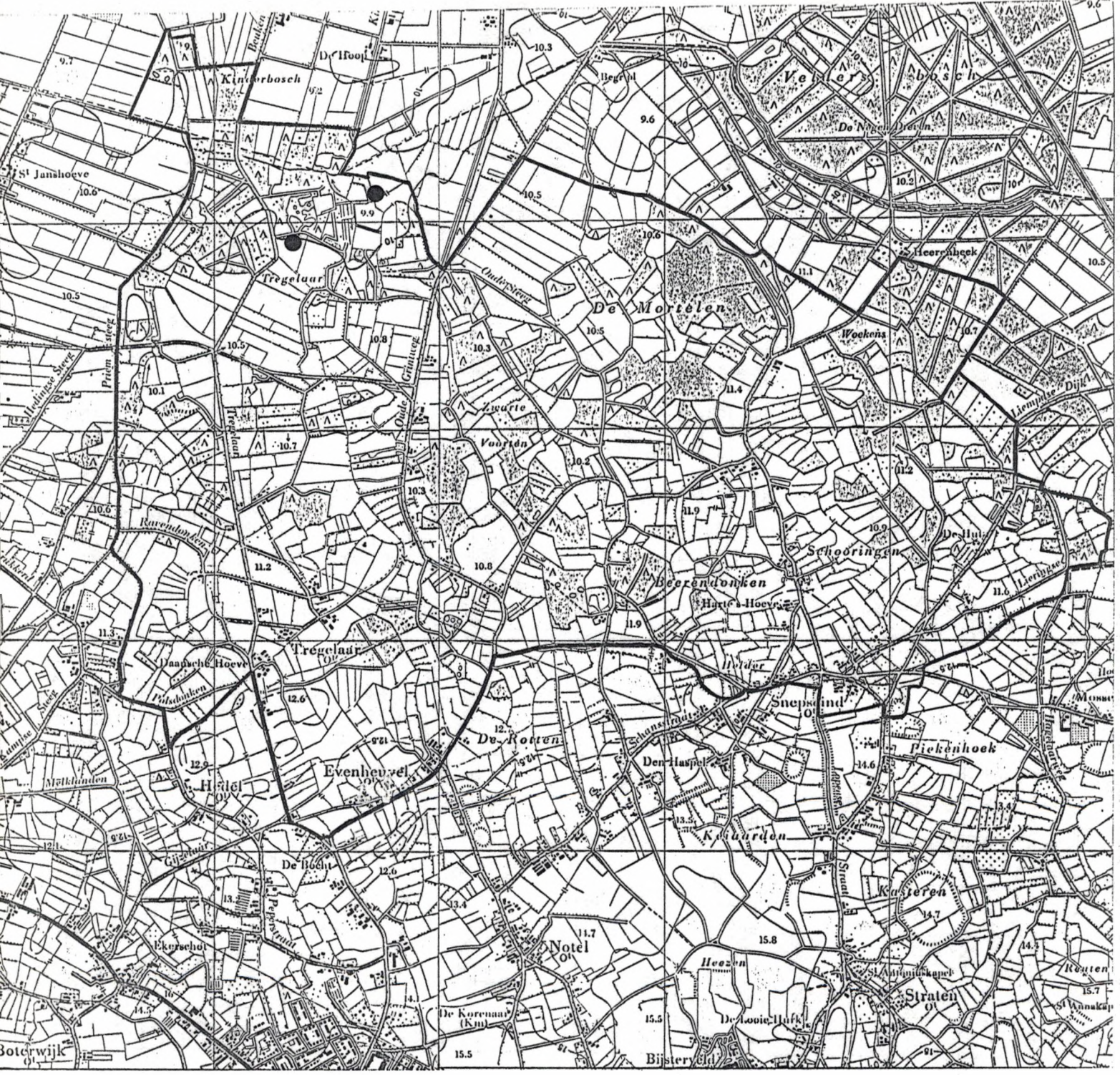
Vrij algemene broedvogel

Het grote aantal territoria van deze soort in de Mortelen is opvallend. Regelmatig verspreid komt hij in het half-opengebied, met uitzondering van de natste delen, voor.

Gemiddelde dichtheid in het half-opengebied: 0.6 bp./10 ha.

Vastgesteld 55 territoria

Geschat 55-58

62 RIETGORS (*emberiza schoeniclus*)

Zeldzame broedvogel

De twee enige vastgestelde territoria bevinden zich op de heideontginningen van het Kinderbosch in slootjes met een verruigde vegetatie. Hoewel elders in het gebied dergelijke slootjes meer voorkomen werden niet meer territoria gevonden buiten de twee eerder genoemde.

Vastgesteld 2 territoria

Geschat 2-4

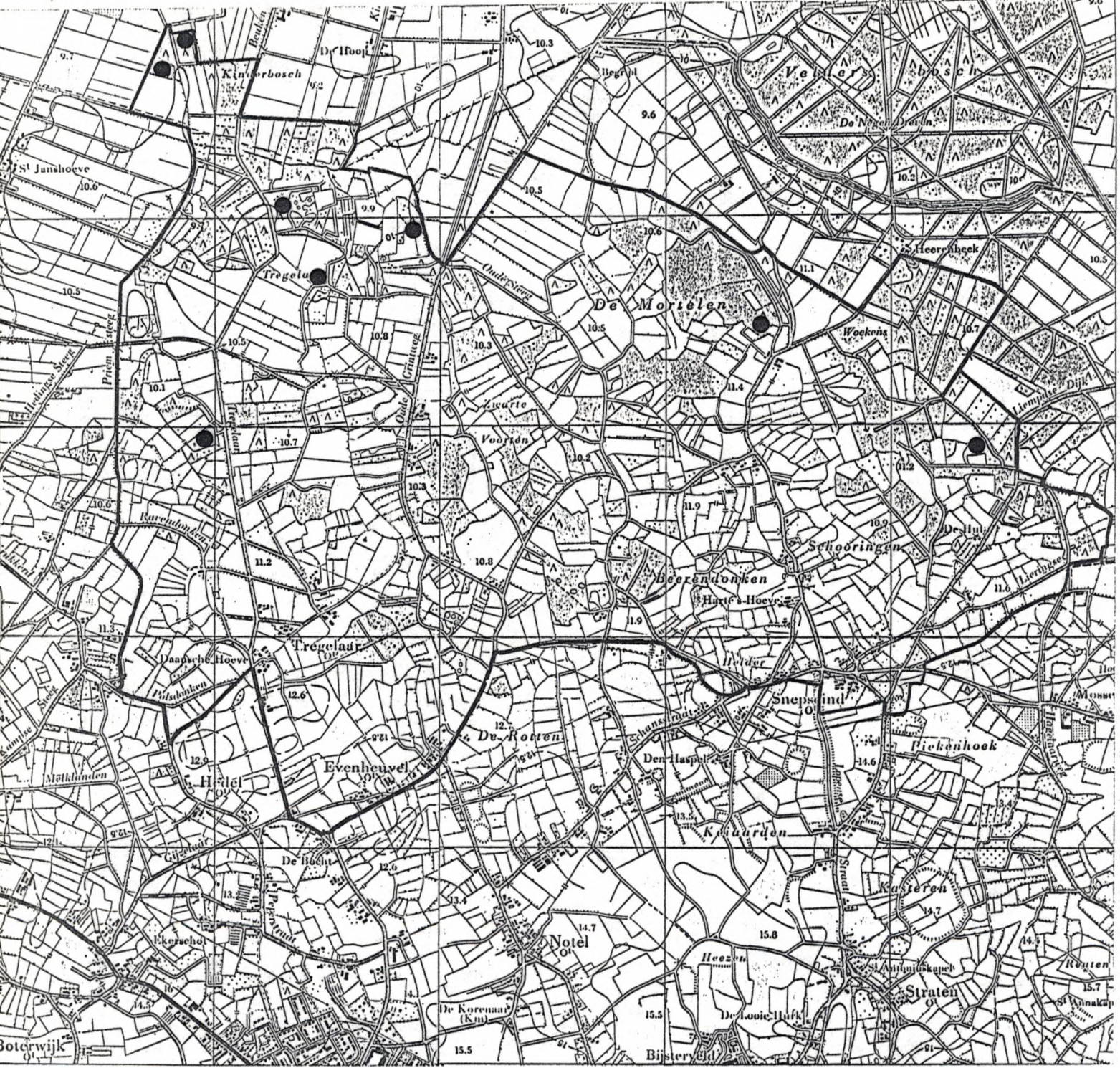
63 KNEU ((carduelis cannabina)

Minder algemene broedvogel

Broedvogel van houtwallen en droge ruigten in het gebied. Op plaatsen waar dichte braamstruwelen in het open gebied staan kunnen meerdere nesten bij elkaar voorkomen.

Vastgesteld 35 territoria

Geschat 40-45

64 GOUDVINK (pyrrhula pyrrhula)

Zeer schaarse broedvogel

De meeste territoria van deze soort werden aangetroffen in dichte vochtige bosjes in het noordelijk deel van het gebied.

Vastgesteld 8 territoria

Geschat 8-12

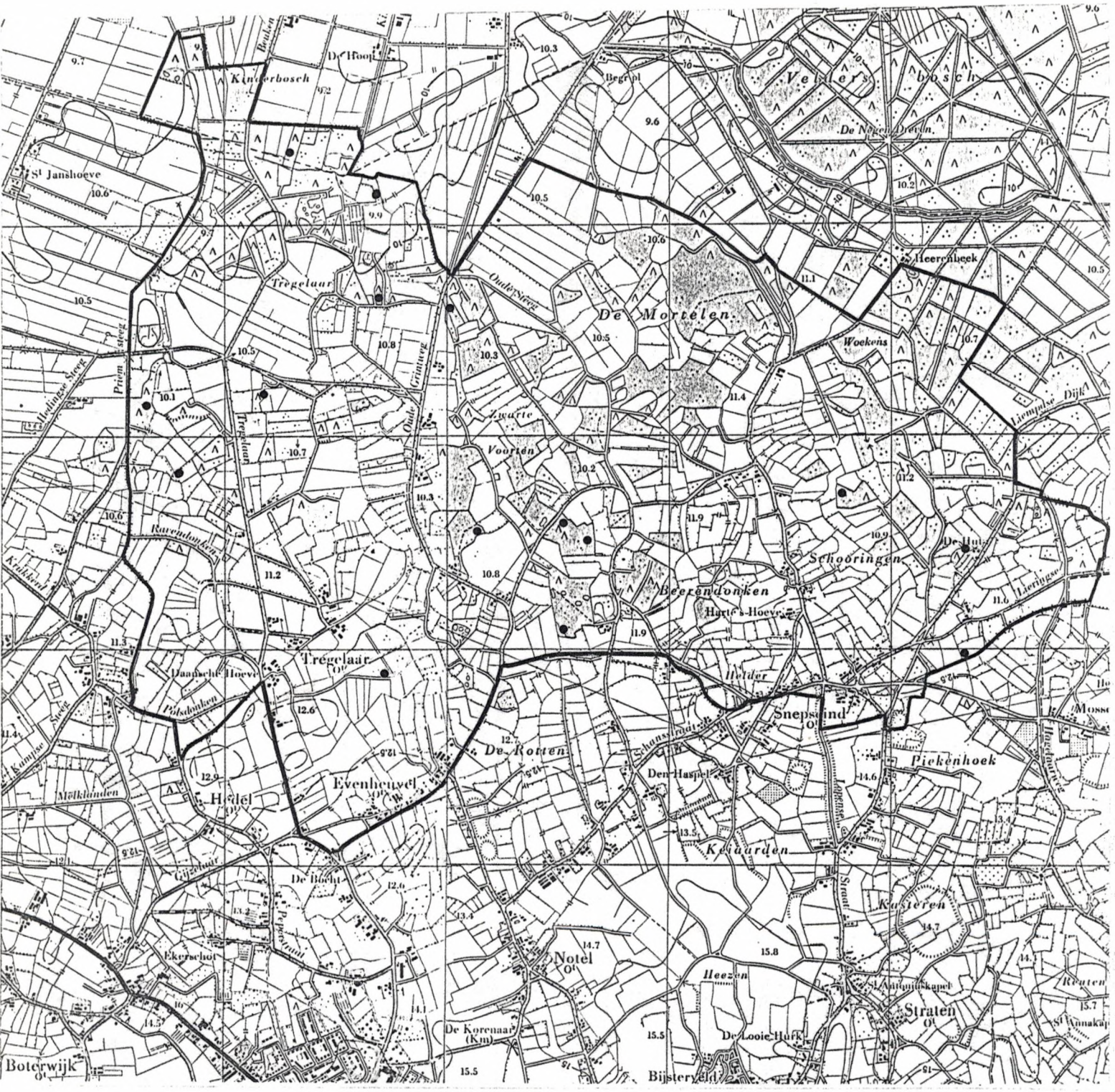
70 WIELEWAAL (oriolus oriolus)

Schaarse broedvogel

Vrij regelmatig over het gebied verspreid. Vooral te vinden in het half-open gebied van Tregelaar, in het bos alleen daar waar populieren boven het bladerdek van de omringende bomen uitsteken.

Vastgesteld 23 territoria

Geschat 23-28

71 ZWARTE KRAAI (*corvus c.corone*)

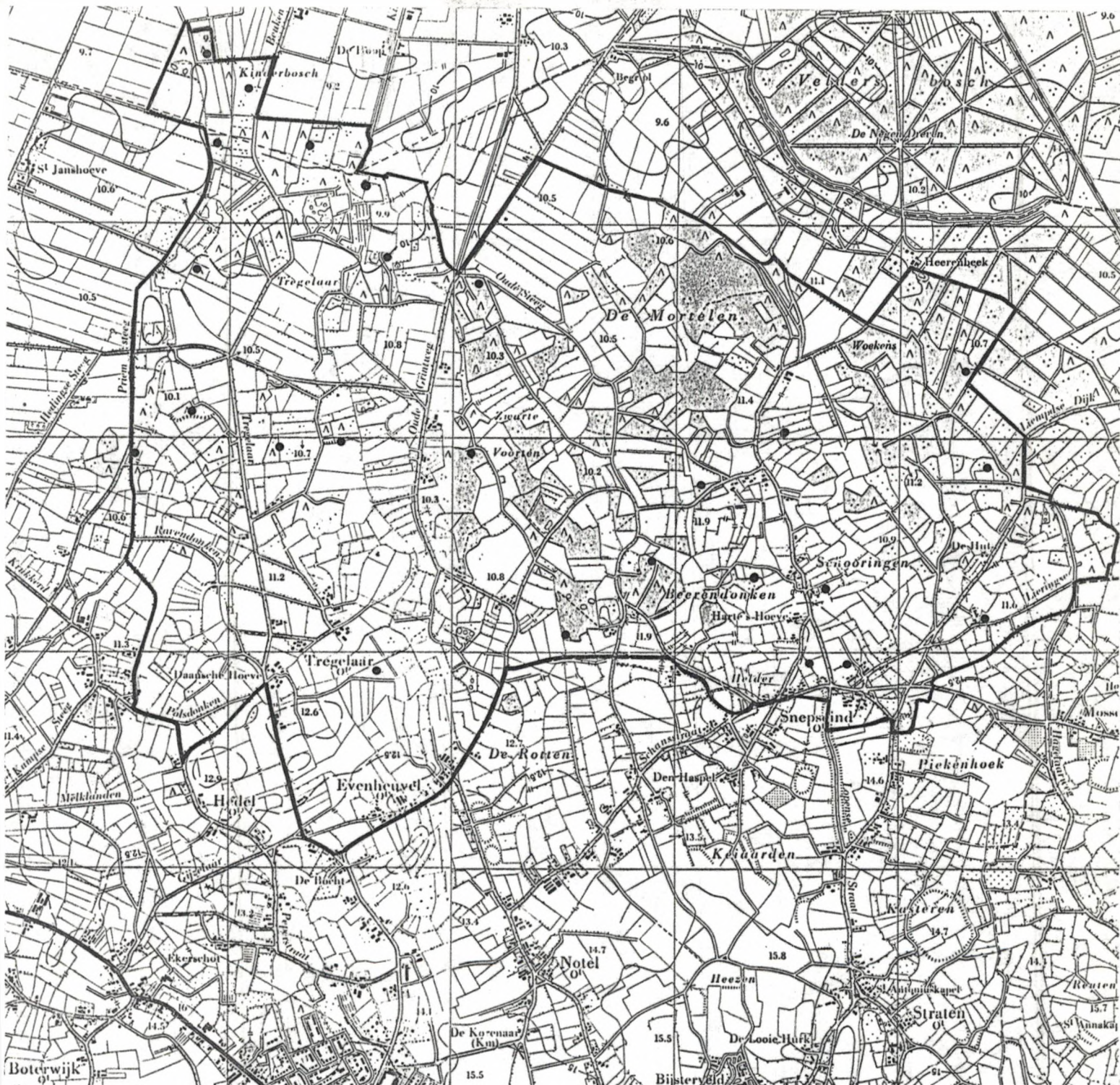
Schaarse broedvogel

Geeft in verspreiding ongeveer hetzelfde beeld te zien als de ekster, echter niet in tuinen.

Zowel de kraai als de ekster worden in het broedseizoen fel bejaagd; in de omgeving van Tregelaar wordt nog regelmatig door nesten van deze vogels geschoten.

Vastgesteld 15 territoria

Geschat 16-20

73 EKSTER (pica pica)

Schaarse broedvogel

Broedvogel van bosjes in het open gebied en in bomen langs wegen en in tuinen, mijdt de gesloten boscomplexen.

Vastgesteld 24 territoria

Geschat 24-28

67 HUISMUS (*passer domesticus*)

Vrij algemene broedvogel

Deze soort is niet door iedereen als te inventariseren soort meegenomen maar op grond van de wél geregistreeerde broedparen is een redelijke schatting te maken.

De meeste broedparen zijn te vinden rondom de bebouwing van Snepseind en Evenheuvel, verder enkele paren in Tregelaar en aan de Oude Grindweg.

Geschat 65-80 broedparen

68 RINGMUS (*passer montanus*)

Minder algemene broedvogel

Voor deze soort geldt wat inventarisatie betreft hetzelfde als de huismus.

We vonden de ringmus voornamelijk rond de boerderijen in de zuidelijke helft van het gebied waar groepjes fouragerende vogels in de hagen en tuinen werden waargenomen.

Geschat 25-40 broedparen

69 SPREEUW (*sturnus vulgaris*)

Vrij algemene broedvogel

Wat voor de mussen geldt geldt ook voor de spreeuw: niet goed geïnventariseerd. Deze soort werd waargenomen rond alle bebouwing in het gebied en in het Mortelenbos en enkele bosjes in het westelijk deel.

Geschat 75 -90 broedparen.

72 KAUW (*corvus monedula*)

Schaarse broedvogel

Ook de kauw is slecht geïnventariseerd.

De kauwen in het gebied werden regelmatig langs de zuidrand van het gebied waargenomen waar ze wellicht in schoorstenen e.d. van huizen en boerderijen hebben gebroed. Alleen in een bos in Tregelaar werd een paartje in een oud spechtehol gevonden.

Geschat 8-15 broedparen.

DE NIET-BROEDVOGELS VAN DE MORTELEN

Hieronder volgt een lijst van niet-broedvogels die in de jaren van de inventarisatie in de Mortelen en omgeving zijn waargenomen.

DODAARS (*podiceps ruficollis*)

Gedurende de winter is de dodaars in klein aantal aanwezig op enkele brede slaten in het gebied. In het broedseizoen werd geen enkele dodaars waargenomen.

BLAUWE REIGER (*ardea cinerea*)

Wordt vrijwel het gehele jaar door in klein aantal waargenomen, meestal in een sloot of in het weiland.

ZWARTE OOIEVAAR (*ciconia nigra*)

Van 21 tot 26 augustus 1978 werden zwarte ooievaars gezien in het gebied Tregelaar en 't Kinderbosch: 21/8 9 exx.; 22/8 2 adulte exx.; 23/8 2ad.+ 2 juv.; 24/8 5 exx. 26/8 1 ex.

VISAREND (*pandion haliaetus*)

Op 10 april 1979 werd een visarend zittend in een eik waargenomen in het Kinderbosch

BRUINE KIEKENDIEF (*circus aeruginosus*)

In 1977 werd in de maanden mei en juni regelmatig een jagende vogel waargenomen. Het betrof in deze gevallen waarschijnlijk een vogel die in dat jaar op de Kampina broedde.

BLAUWE KIEKENDIEF (*circus cyaneus*)

In de wintermaanden wordt deze vogel vaak jagend over de weilanden van Zwarte Voorten en Beerendonken waargenomen.

HAVIK (*accipiter gentilis*)

Op 31 december 1978 werd boven het Kinderbosch een havik gezien. Ongetwijfeld verblijft de havik vaker in de Mortelen. De laatste jaren (1980, 1981) zijn meerdere waarnemingen van haviken in de Mortelen gedaan gedurende de broedtijd, zodat een broedgeval van deze soort in deze jaren niet uitgesloten wordt.

WITGATJE (*tringa ochropus*) en OEVERLOPER (*tringa hypoleucos*)

Deze vogels werden een enkele keer waargenomen langs de Koevertse en Leuperloop (Maart 1979 2 exx. witgatje, 1 ex. oeverloper)

BOSUIL

In de jaren van de inventarisatie werden binnen de grenzen van het telgebied geen territoria vastgesteld. In het voorjaar van 1979 en 1980 werden echter bij incidentele bezoeken aan het gebied regelmatig roepende vogels gehoord, zodat de bosuil samen met de havik tot de nieuwe broedvogels van de Mortelen behoort. In 1980 werden vijf territoria binnen het telgebied gelokaliseerd, 2 in het westelijk deel en 3 in het oostelijk deel van het gebied.

KERKUIL (*tyto alba*)

Aan de z.g.n. Melklanden, ten westen van Hedel, werd in 1978 een broedgeval gekonstateerd van een Kerkuil in een bio-stal. Het nest was gemaakt in de nok van de stal, binnen tegen de gevel aan.

Ook op andere plaatsen in de zuidrand van het gebied wordt een enkele keer melding gemaakt van waargenomen Kerkuilen.

IJSVOGEL (*alcedo atthis*)

Aan de Koevertseloop bij het Kinderbosch werd in de jaren 1977 en 1978 regelmatig een vissende ijsvogel waargenomen op een stuwte in deze loop. Na de strenge winter 78/79 werden geen ijsvogels meer in het gebied waargenomen.

KRAMSVOGEL (*turdus pilaris*)

Regelmatische wintergast in het gebied. Fourgerende groepen vogels van ± 50 tot ± 150 exx. worden in de wintermaanden (dec. t/m maart) vooral in de weilanden van Tregelaar en in de verkaveling nabij het Kinderbosch waargenomen.

KOPERWIEK (*turdus iliacus*)

Evenals kramsvogel regelmatische wintergast in het gebied, meestal hiertussen. Echter in kleinere aantallen waargenomen.

BEFLIJSTER (*turdus torquatus*)

Op 15-5-78 werd in een eikenhakhout bosje in Tregelaar een mannelijk exemplaar van deze soort waargenomen.

RIETZANGER (*acrocephalus schoenobaenus*)

Een zingend exemplaar werd in een natte ruigte aan de Lopensestraat gehoord op 27-4-78. Omdat het bij deze enkele waarneming is gebleven, betrof het vrijwel zeker een doortrekkend exemplaar.

BONTE VLEGENVANGER (*ficedula hypoleuca*)

Een mannetje van deze soort in een duidelijk zwart-wit verenkleed werd op 13-5-79 waargenomen in een gemengd bosje aan de Meierijsebaan in Tregelaar.

SIJS (*carduelis spinus*)

Wintergast die in de wintermaanden in groepjes van 10 tot ± 50 exx. in de elzenhakhoutbos in het gebied wordt waargenomen.

EUROPESE KANARIE (*serinus serinus*)

Op 11 december 1977 werd aan de Steenrijt in het Kinderbosch een exemplaar van deze soort waargenomen.

PUTTER (*carduelis carduelis*)

Op 26 december 1977 werden 2 exx. waargenomen aan de Steenrijt.

ROEK (*corvus frugilegus*)

Van november tot eind februari verblijven in de weilanden van Tregelaar en het Kinderbosch groepjes van 12 tot 50 exemplaren.

BONTE KRAAI (*corvus cornix*)

Op 4/12, 26/12-77 en 22/1-78 werden resp. 3, 5 en 4 van deze vogels waargenomen. Van de andere winters zijn geen waarnemingen bekend.

KOKMEEUW (*larus ridibundus*)

Foeragerende kokmeeuwen worden regelmatig het hele jaar door op de weilanden en akkers van het Kinderbosch en Tregelaar aangetroffen. Hoogst waargenomen aantal 150 exx. op weilanden aan de Steenrijt.

STORMMEEUW (*larus canus*)

In kleiner aantal dan de kokmeeuw wordt deze vogel op dezelfde plaatsen als de kokmeeuw waargenomen. Hoogst waargenomen aantal 29 op de verkaveling ten westen van het Kinderbosch.

KRAANVOGEL (*grus grus*)

Van 23/12 tot 28/12-76 verbleven een adulte en een juveniele kraanvogel op de weilanden en akkers aan de Meierijsebaan.

REGENWULP (*numenius phaeopus*)

Van half april tot begin mei werden regelmatig fouragerende regenwulpen op de weilanden bij Tregelaar, het Kinderbosch, de weilanden tussen Zwarte Voorten en Beerendonken en de weilanden bij Schooringsen gezien. 22/4/78 32 exx., 27/4/78 50 exx., 23/4/79 5 exx. Naar alle waarschijnlijkheid betreft het steeds vogels die op de Kampinase Heide hun slaappleats hebben.

TABEL 1 dichtheden per 10 ha. bos

BOSTYPEN	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	TOT.
OPPERVLAKTE (HA)	98	67	5	32	17	45	14	11	29	318
WILDE EEND	0.10	0.75	2.0	0.94	0.58			0.91	0.69	0.85
WINTERTALING	0.10			0.31					0.34	0.19
SPERWER	0.20									0.06
BUIZERD	0.10				0.58					0.06
TORENVALK	0.30	0.75	2.00			0.44				0.35
BOOMVALK	0.31	0.15								0.13
KL. BONTE SPECHT				0.31				1.81	0.34	0.01
GR. BONTE SPECHT	1.02	0.90	2.00	1.56	1.18	0.22		3.64	0.35	1.10
GROENE SPECHT	0.31	0.15								0.16
ZWARTE SPECHT	0.10	0.30								0.09
HOUTSNIP	0.10	0.30	2.00	0.31				0.91	0.34	0.25
HOLEDUIF	1.12	0.60		1.25	0.59	0.22	1.42	0.30	0.69	0.85
TORTELUIF	1.43	1.64	4.00	1.87	2.94	0.66	3.57	1.81	1.03	1.98
RANSUIL	1.42	0.30	2.00	0.31						0.57
BOOMPIEPER	0.31	0.45		1.56						0.66
GOUDVINK	0.31	0.45							0.69	0.25
MEREL	2.65	2.54	6.00	1.56	1.18	1.55	2.14	1.81	3.79	3.46
GROTE LIJSTER	1.02	1.19	2.00	0.31	1.76	0.67	1.43	0.91	1.03	1.07
ZANGLIJSTER	1.12	1.19	4.00	2.50	2.94	1.11	3.57	0.91	1.72	1.85
WINTERKONING	7.14	7.76	14.0	10.6	6.47	4.22	10.0	5.45	5.51	6.99
HEGGEMUS	1.73	1.64	2.00	1.25	2.35	1.55	0.71	0.91	1.38	1.66
ROOBBORST	4.08	6.27	6.00	5.94	4.70	3.56	4.28	9.09	2.76	4.84
ZWARTKOP	3.47	3.28	6.00	3.13	3.53	4.66	5.00	4.54	4.14	3.77
TUINFLUITER	1.33	1.34		3.75	1.76	1.78	4.28	1.82	3.10	2.80
FITIS	5.92	7.16	4.00	6.56	3.53	2.44	5.71	7.27	8.27	5.81
TJIFTJAF	6.22	12.5	10.0	9.06	8.23	3.33	10.0	10.9	3.79	6.10
GOUDHAANTJE	0.41									0.09
GRAUWE Vliegenv.	0.41			0.31				0.91	0.69	0.25
KOOLMEES	3.26	2.98	8.00	3.44	2.94	6.47	1.43	4.54	1.03	4.09
PIMPELMEES	3.06	2.24	6.00	0.94	1.76	0.88	0.71	2.73	0.69	2.14
ZWARTE MEES	0.92									0.28
KUIFMEES	0.31									0.09
MATKOP	2.75	1.34	4.00	1.56	1.76	0.22	1.43	2.73	2.07	1.76
STAARTMEES	1.33	0.75		0.94	2.94	0.67			0.69	0.75
BOOMKRUIPER	1.33	0.60	10.0	2.19	2.35			4.54	0.69	1.26
VINK	3.26	2.39	8.00	0.94	2.35	1.33	2.14		1.03	2.77
WIELEWAAL	0.20	0.45		1.25	1.18	0.71	0.71	0.55	0.69	0.66
VLAAMSE GAAI	1.83	1.64	8.00	0.94	0.59		2.14		0.69	1.51

OVERZICHT VAN IN DE MORTELEN VASTGESTELDE BROEDVOGELS 1977 - 1979

TABEL 2

	A	B		A	B
1 wilde eend	27	30-35	49 grasmus	91	95-100
2 wintertaling	6	8-10	50 fitis	216	250-270
3 buizerd	2	2	51 tjiftjaf	293	310-320
4 sperwer	2	2	52 goudhaantje	3	4-6
5 boomvalk	4	4	53 grauwe vlieg.	9	12-18
6 torenvalk	11	11	54 koolmees	138	160-180
7 patrijs	11	11-12	55 pimpelmees	95	120-140
8 fazant	+	+	56 zwarte mees	9	9-10
9 waterhoen	13	15-20	57 kuifmees	3	3-5
10 scholekster	(1)	-	58 matkop	64	80-100
11 kievit	59	34-38	59 staartmees	28	28-35
12 watersnip	5	4-5	60 boomkruiper	48	55-65
13 houtsnip	8	8-12	61 geelgors	55	55-58
14 grutto	17	4	62 rietgors	2	2-4
15 wulp	2	2	63 kneu	35	40-45
16 holeduif	27	30-35	64 goudvink	8	8-12
17 houtduif	+	110-120	65 groenling	16	20-25
18 tortelduif	63	70-80	66 vink	106	115-120
19 turkse tortel	4	4	67 huismus	+	65-80
20 koekoek	'30'	-	68 ringmus	+	25-40
21 steenuil	9	10-12	69 spreeuw	+	75-90
22 ransuil	18	18-20	70 wielewaal	23	23-28
23 groene specht	5	5-7	71 zwarte kraai	15	16-20
24 gr.bonte sp.	35	35-40	72 kauw	+	8-15
25 kl.bonte sp.	4	3-4	73 ekster	24	24-28
26 zwarte specht	2	3	74 vlaamse gaai	48	44-50
27 veldleeuwerik	15	11-15			
28 boerenzwaluw	77	80-100			
29 huiszwaluw	9	9			
30 boompieper	21	21-25			
31 graspieper	5	5-7			
32 witte kwikst.	35	35-38			
33 gele kwikst.	3	3			
34 winterkoning	289	300-310			
35 heggemus	55	65-75			
36 grote lijster	58	58-64			
37 zanglijster	72	75-80			
38 merel	110	180-200			
39 roodborsttap.	13	13-15			
40 zwarte roodst.	1	1			
41 gekr. roodst.	1	1			
42 nachtegaal	68	70-75			
43 roodborst	192	250-280			
44 bosrietzanger	2	26-33			
45 spotvogel	46	46-50			
46 zwartkop	155	170-190			
47 tuinfluiter	106	125-140			
48 braamsluiper	7	7-8			

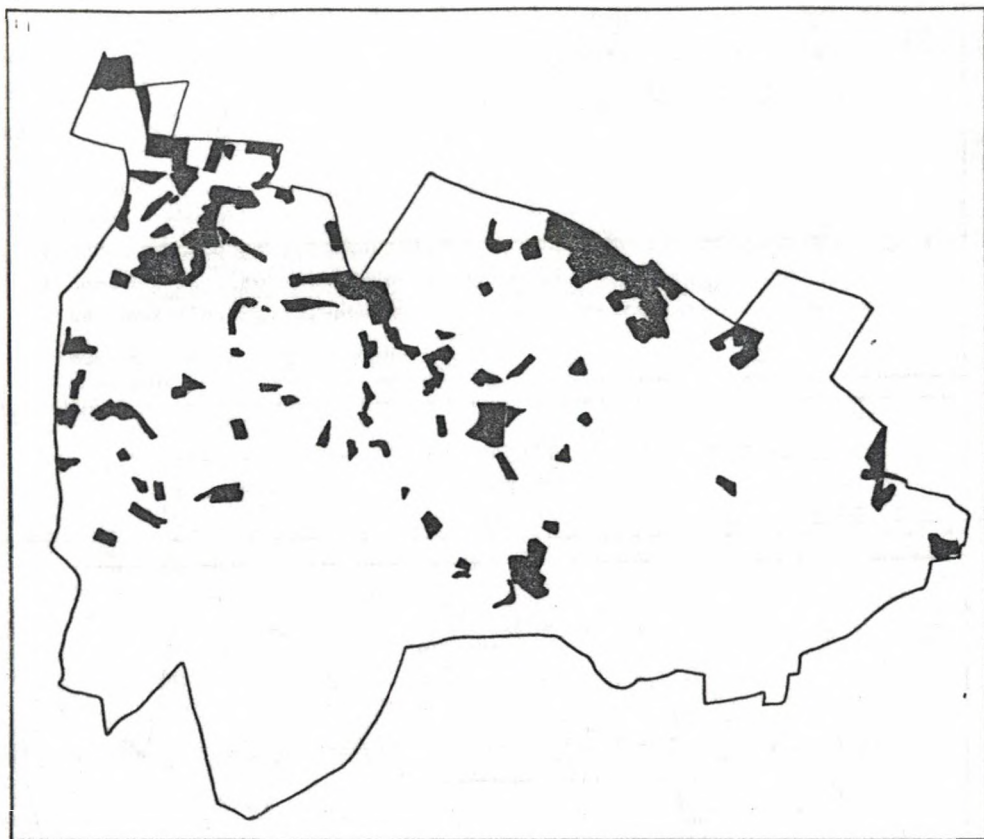
Kolom A = vastgesteld

Kolom B = geschat aantal

+ = welaanwezig, niet geteld

' ' = betreft roepgebieden koekoek

() = broedde net buiten het gebied

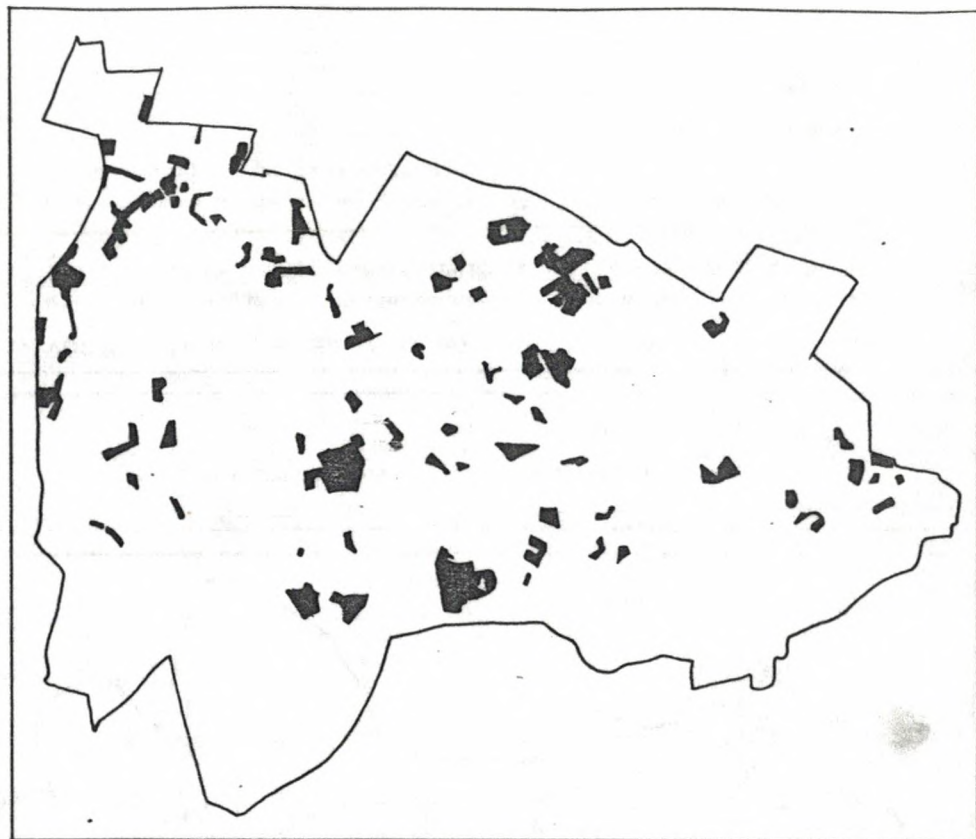

BOSTYPE I

BOS bestaande hoofdzakelijk uit NAALDHOUT
 met een ondergroei van BOSBES BOCHTIGE SMELE en
 ADELAARSVAREN

VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

winterkoning-tjiftjaf-fitis-roodborst-zwartkop-vink-koolmees-pimpel
 matkop-merel-vlaamse gaai-heggemus-tortelduif-ransuil-tuinflüiter-
 staartmees-boomkruiper-zanglijster-grote lijster-grote bonte specht
 zwarte mees-goudhaantje-gr.vlieg-groene specht-boompieper-goudvink-
 kuifmees-boomvalk-torenvalk-wielewaal-sperwer-houtsnip-wilde eend-
 wintertaling-zwarte specht-buizerd

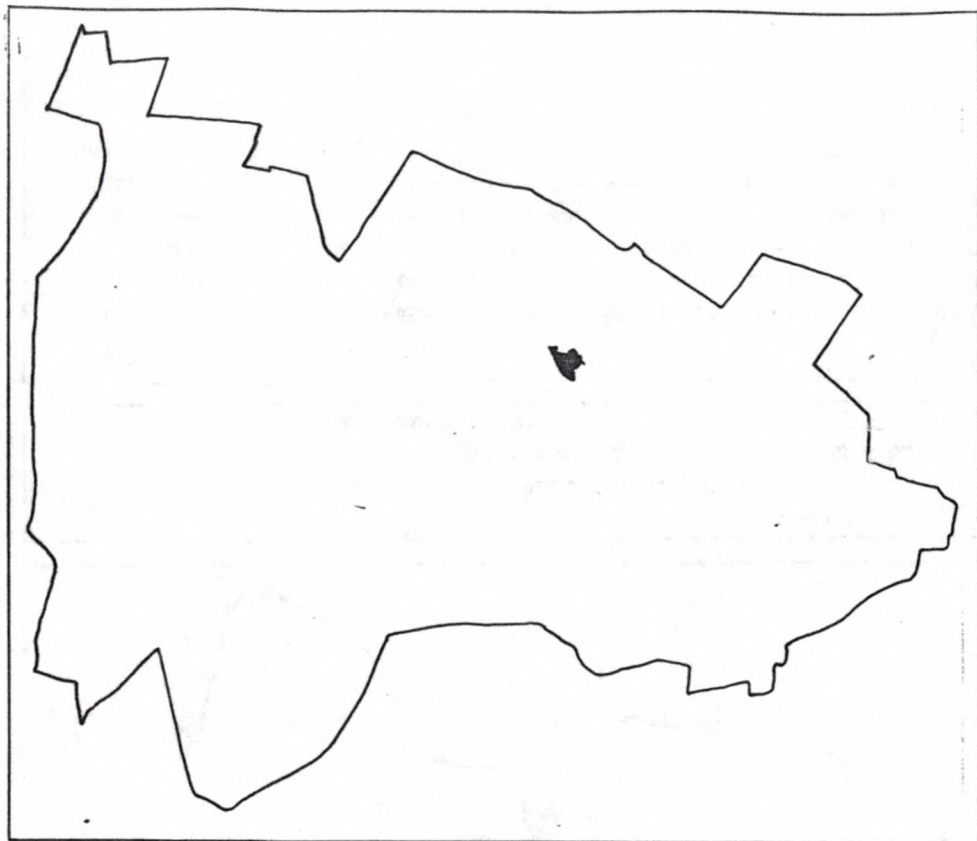

BOSTYPE II

BOS bestaande uit EIKEN en EIKENHAIKHOUT
 met een ondergroei van BOSBES BOCHTIGE SMELE en ADELAARSVAR.

VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

tjiftjaf-winterkoning-fitis-roodborst-zwartkop-koolmees-merel-vink
 pimpelmees-heggemus-tortelduif-vlaamse gaai-tuinflüiter-matkop-
 zanglijster-grote lijster-grote bonte specht-staartmees-wilde eend
 torenvalk-holeduif-boomkruiper-goudvink-boompieper-wielewaal-
 houtsnip-ransuil-zwarte specht-groene specht-boomvalk

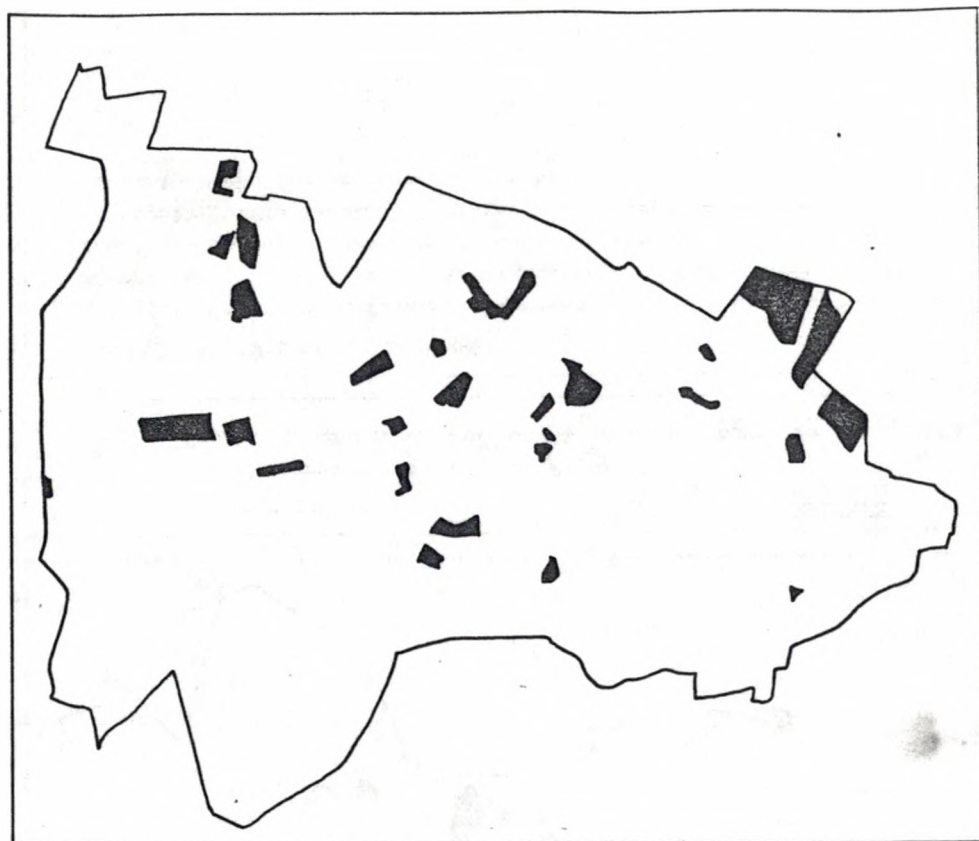

BOSTYPE III

BOS hoofdzakelijk bestaande uit EIKEN
met een ondergroei van BOSBES HAZELAAR KLINOP

VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

winterkoning-tjiftjaf-boomkruiper-koolmees-vink-vlaamse gaai-merel
roodborst-zwartkop-pimpelmees-matkop-tortelduif-fitis-zanglijster-
heggemus-grote bonte specht-wilde eend-houtsnip-ransuil-grote lijster
torenvalk-buizerd

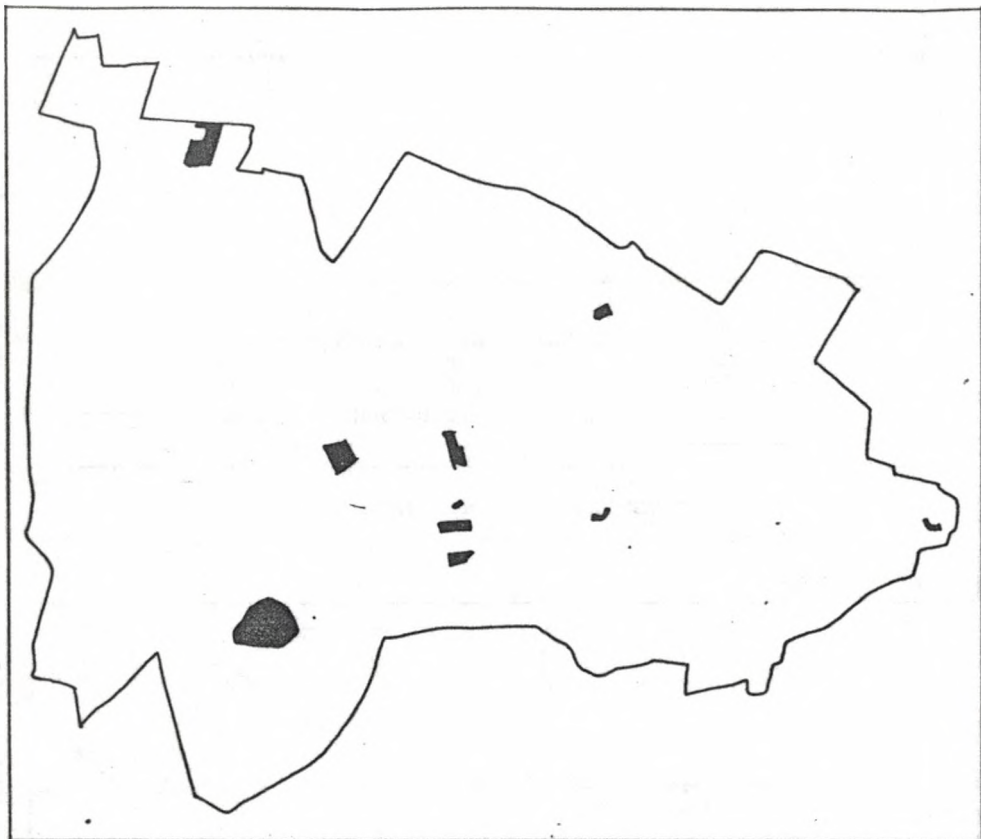

BOSTYPE IV

POPULIERENBOS met rijke ondergroei

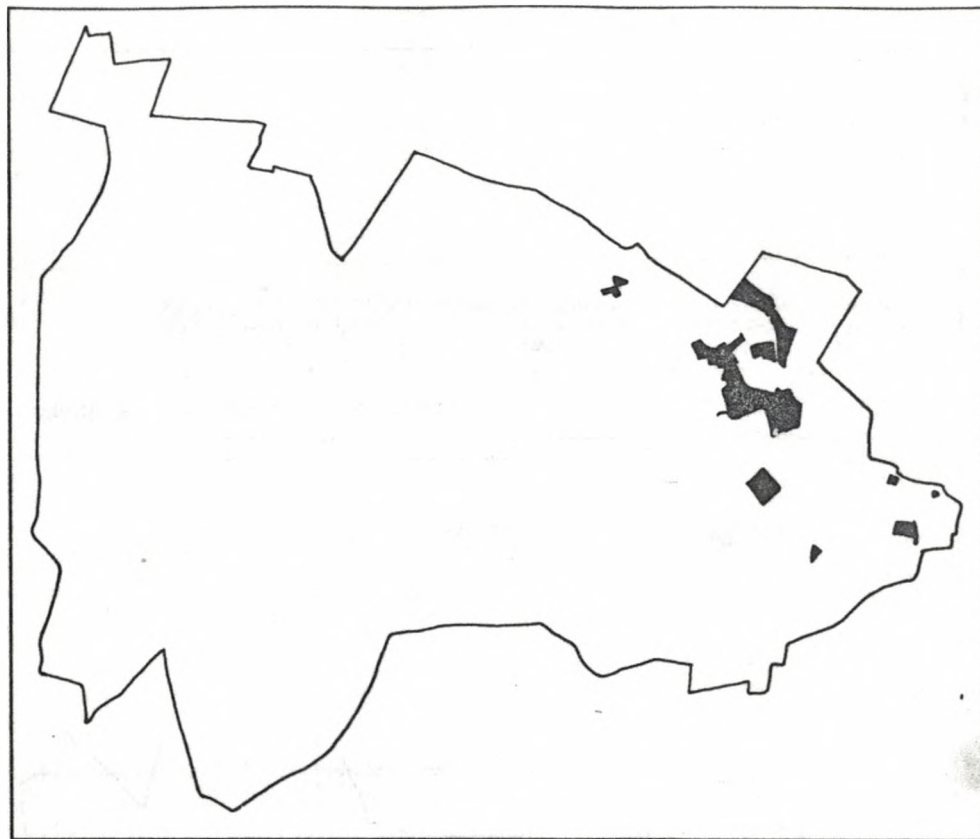
VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

winterkoning-tjiftjaf-fitis-roodborst-tuinfluitter-koolmees-zwartkop
zanglijster-boomkruiper-tortelduif-boompieper-merel-grote bonte sp.
matkop-wielowaal-holeduif-heggemus-vink-wilde eend-pimpelmees-staart-
mees-vlaamse gaai-kleine bonte specht-grauwe vliegenvanger-houtsnip-
wintertaling-grote lijster-ransuil

BOSTYPE V

EIKENBOS met een ondergroei van ELS en ZEGGE

BOSTYPE VI

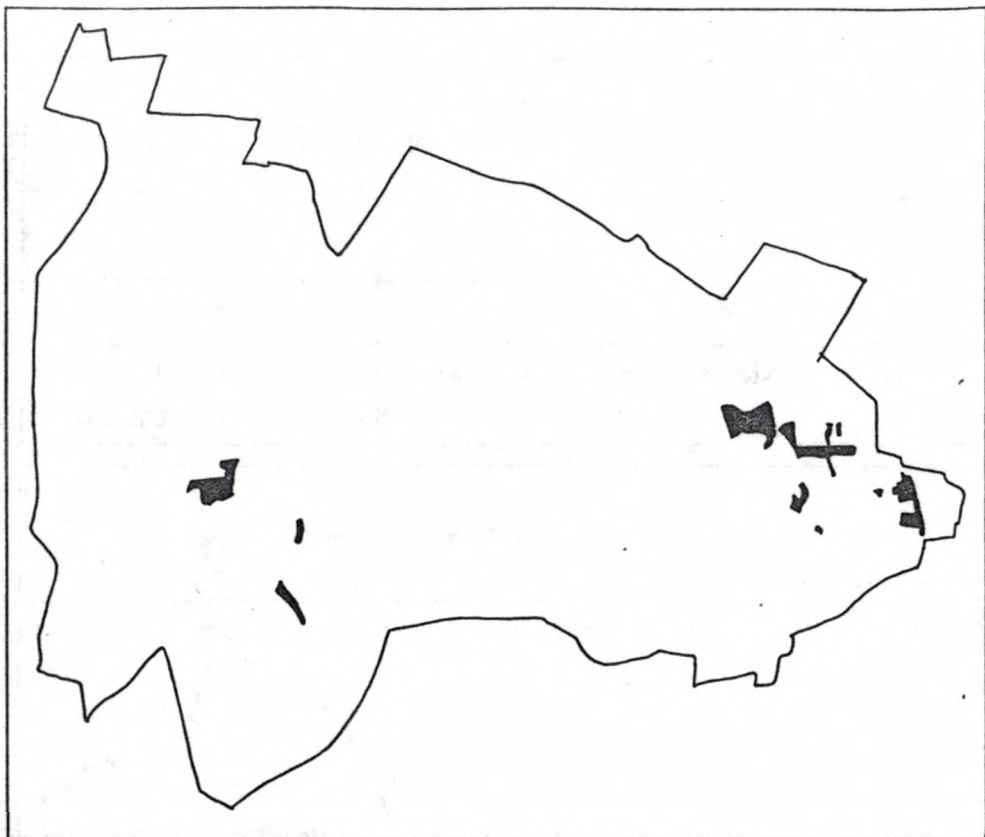
POPULIEREN-EIKENBOS met een ondergroei van ELS HAZELAAR HOP
BRAAM en BOCHTIGE SMELE

VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

tjiftjaf-winterkoning-roodborst-zwartkop-fitis-zanglijster-koolmees
tortelduif-staartmees-vink-boomkruiper-heggemus-matkop-pimpelmees
tuinfluiter-grote lijster-merel-grote bonte specht-wielewaal-holeduif
wilde eend -buiszard-vlaamse gaai

VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

koolmees-zwartkop-winterkoning-roodborst-tjiftjaf-fitis-tuinfluiter
merel-heggemus-vink-zanglijster-pimpelmees-wielewaal-grote lijster
tortelduif-staartmees-torenvalk-matkop-grote bonte specht-holeduif

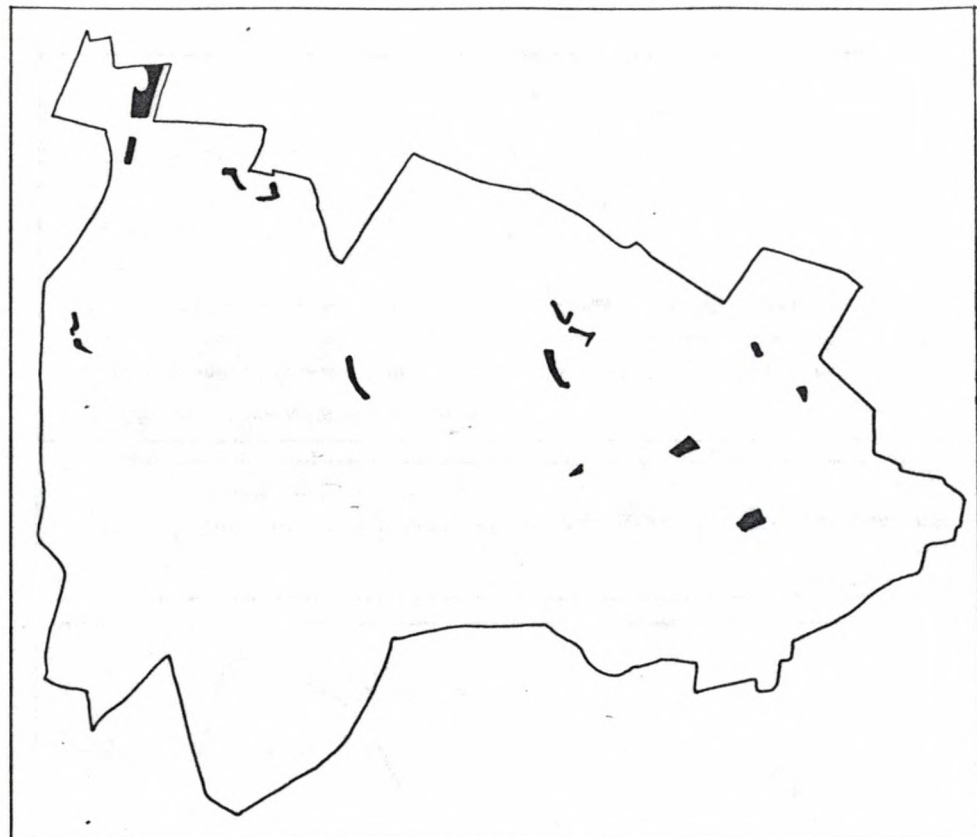

BOSTYPE VII

ELZENHAKHOUT met ondergroei van HOP HAZELAAR BRAAM
VOGELKERS EN KAMPERFOELIE

VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

winterkoning-tjiftjaf-fitis-zwartkop-roodborst-tuinfluiters-zanglijster
tortelduif-merel-vink-vlaamse gasi-koolmees-matkop-grote lijster
holeduif-pimpelmees-heggemus-wielewaal

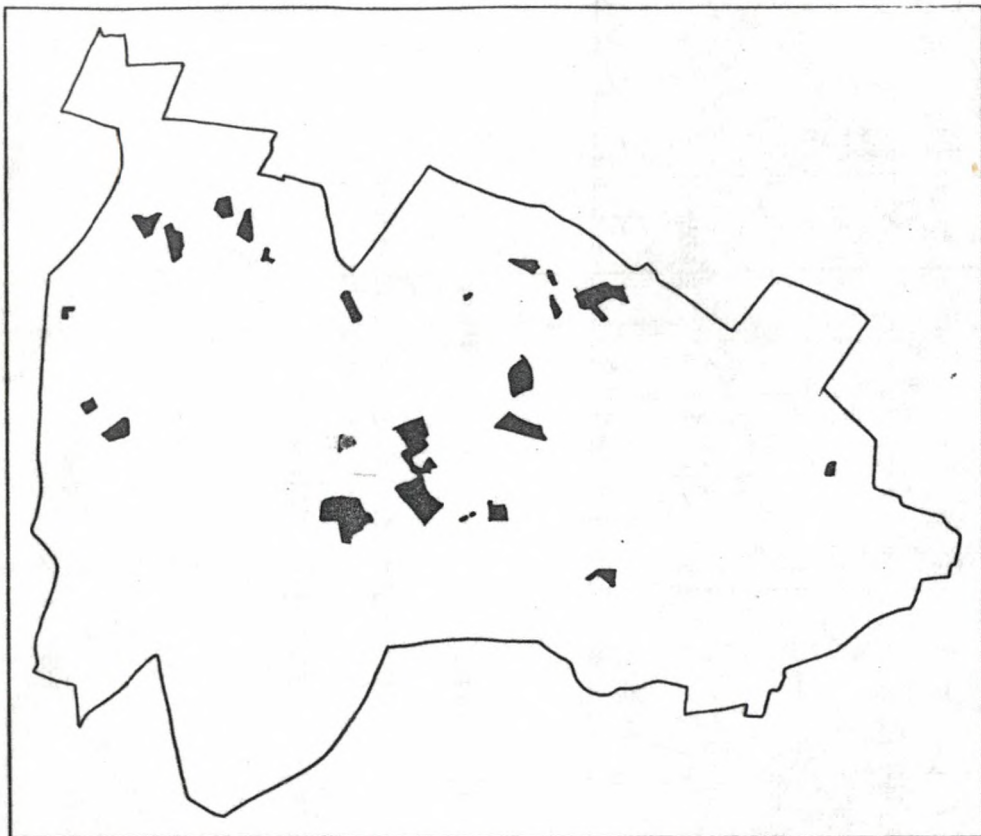

BOSTYPE VIII

EIKENBOS met een ondergroei van ELS en HAZELAAR

VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

tjiftjaf-roodborst-fitis-winterkoning-koolmees-zwartkop
boomkruiper-grote bonte specht-pimpelmees-matkop-tuin
fluiters-merel-kleine bonte specht-zanglijster-grote lijster
wilde eend-houtsnip-heggemus-grauwe vliegenvanger-wielewaal
holeduif

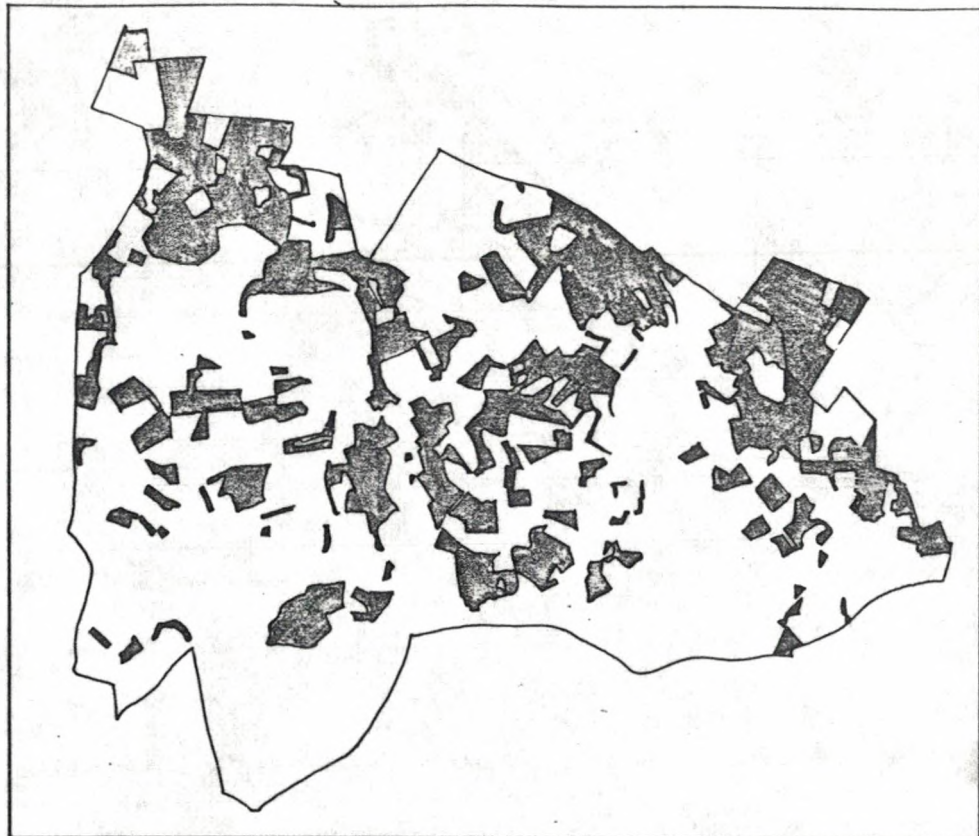

BOSTYPE IX

ELZENHAKHOUT WILGENHAKHOUT en WILGENOPSLAG

VOGELS (in volgorde van talrijkheid)

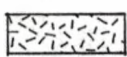
fitis-winterkoning-zwartkop-tjiftjaf-merel-tuinfluit-
roodborst-matkop-zanglijster-heggemus-koolmees-vink
tortelduif-grote lijster-pimpelmees-wilde eend-goudvink
boomkruiper-staartmees-holeduif-grauwe vliegenvanger-
vlaamse gaai-wielewaal-grote bonte specht-kleine bonte
specht-houtsnip-wintertaling

HET BOS IN DE MORTELEN

afb. 10

RELATIENOTAGEBIED (beheersovereenkomsten)

FACULTATIEF REL. NOTAGEBIED (óf beh. overeenkomsten óf ruilverkavelen)

GRENS GEINVENTARISEERDE GEBIED

Korte schets van de planologische ontwikkelingen in het gebied

In 1966 werd de Ruilverkaveling Oirschot-Best gestemd en aangenomen. Om in het gebied de landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden veilig te stellen werd door het Brabants Landschap geprobeerd in de kern van de Mortelen aankopen te doen van bos en kultuurland ter grootte van ca. 200 ha. Hierdoor zou in ieder geval een deel van de Mortelen voor de ruilverkaveling gespaard blijven.

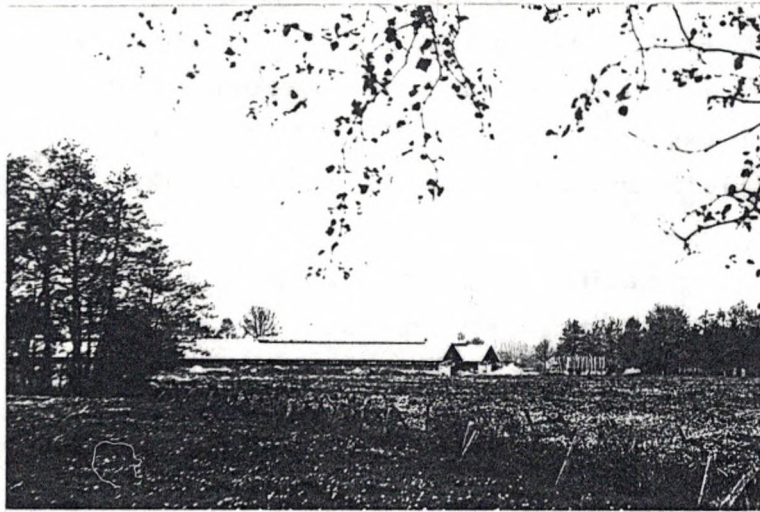
In 1972 werd door de gemeente Oirschot in een voorbereidingsbesluit vooruitlopend op het Bestemmingsplan Buitengebied, activiteiten die schade kunnen doen aan natuur- en landschap aan aanlegvergunningen gebonden. De verdere uitvoering van de ruilverkaveling werd hierdoor tegengehouden.

In 1975 verscheen van de rijksoverheid de Nota betreffende de Relatie Landbouw en Natuur- en landschapsbehoud. Een nota waarin aangegeven wordt dat natuurwaarden en landschap in bepaalde gebieden zo belangrijk kunnen zijn dat de landbouw daar rekening mee dient te houden. Deze Relatienota werd in 1977 op de Mortelen van toepassing d.w.z. dat 523 ha werd bestemd tot natuurgebied, dit betreft de kern van het gebied, terwijl in een randgebied van 316 ha het aangaan van een beheersovereenkomst (een overeenkomst tussen boeren en de overheid om tegen een zekere vergoeding een op de natuur- en landschap gerichte bedrijfsvoering uit te oefenen) aan de keuze van de boeren zelf werd overgelaten.

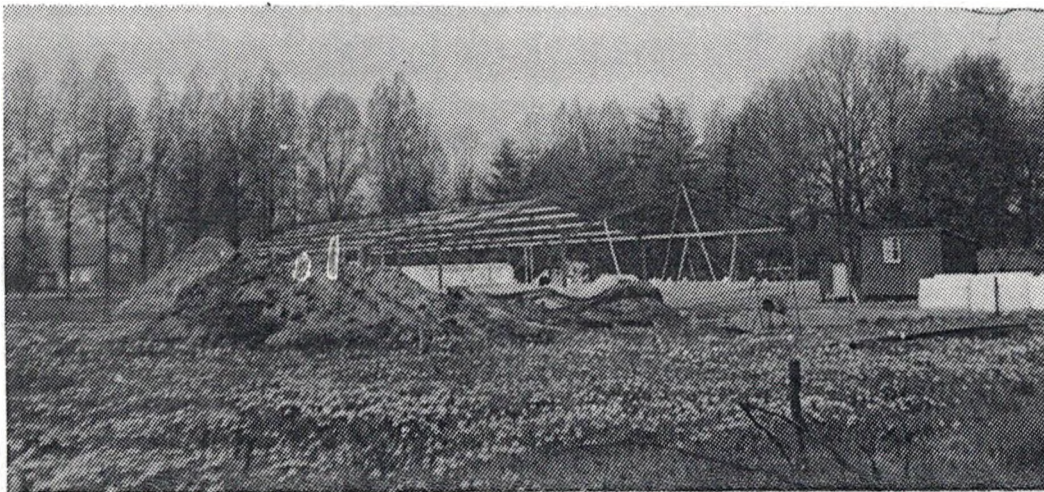
afb. 11

Tregelaar

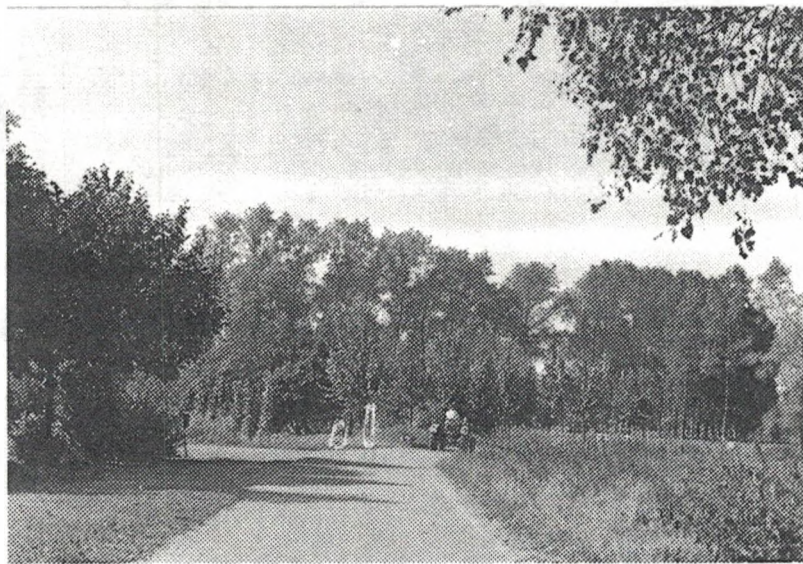
afb. 12

In de jaren 1978 en 1979 werden door gebruikmaking van de beschikbare subsidies in korte tijd vele veestallen in het fakultatief te verkavelen gebied neergezet.

afb. 13

Ondertussen, voorjaar 1981, is de uitvoering van de ruilverkaveling in volle gang. Met de uitvoering van het Plan van Wegen en Waterlopen is in augustus 1980 reeds begonnen. Deze werken vinden ook plaats in het 316 ha. grote randgebied waarvoor fakultatief beheersovereenkomsten konden worden afgesloten. We moeten daarom helaas concluderen dat de beschermende maatregelen die in het verleden voor de Mortelen zijn genomen, grotendeels tevergeefs zijn geweest. Welliswaar is een gebied van 523 ha. voor de ruilverkaveling gespaard gebleven, maar als we bedenken dat zeker de helft hiervan uit voor de landbouw oninteressant bos bestaat dan blijft het resultaat van alle pogingen de Mortelen als cultuur-historisch landschap met grote natuurwetenschappelijke waarde te behouden uiterst pover.

afb. 14

Termeijdesteeg in 1979

De gevolgen van de ruilverkaveling op de vogelbevolking

Wat zullen de gevolgen zijn van een verkaveling van het 316 ha grote gebied in de zuidelijke helft van de Mortelen? De Deze vraag is niet eenvoudig te beantwoorden omdat op de eerste plaats nog niet bekend is hoe het gebied er uit zal zien na de ruilverkaveling en op de tweede plaats het voor de meeste soorten niet te voorspellen is hoe ze op een veranderde situatie onder alle omstandigheden zullen reageren. Maar gaan we er van uit dat de nu daar plaatsvindende ingrepen als het verbreden en uitdiepen

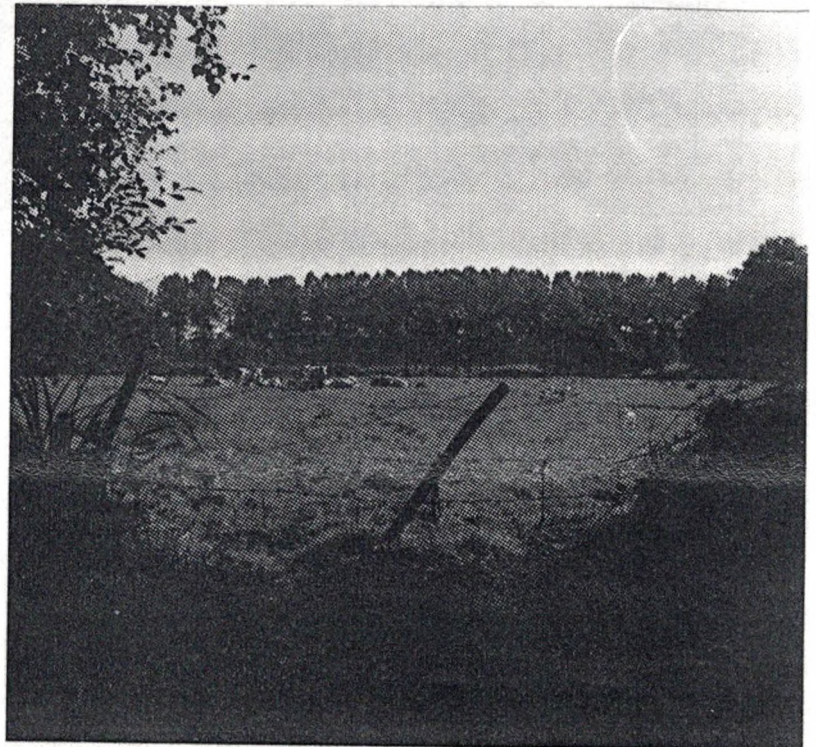
afb. 15

Intensieve veehouderij in
het de Mortelen omringende
landschap.

afb. 16

In schril contrast met
bovenstaande foto, door hout-
wallen omzoomde weilandjes
met een geringe begrazing, in
het Kinderbosch.

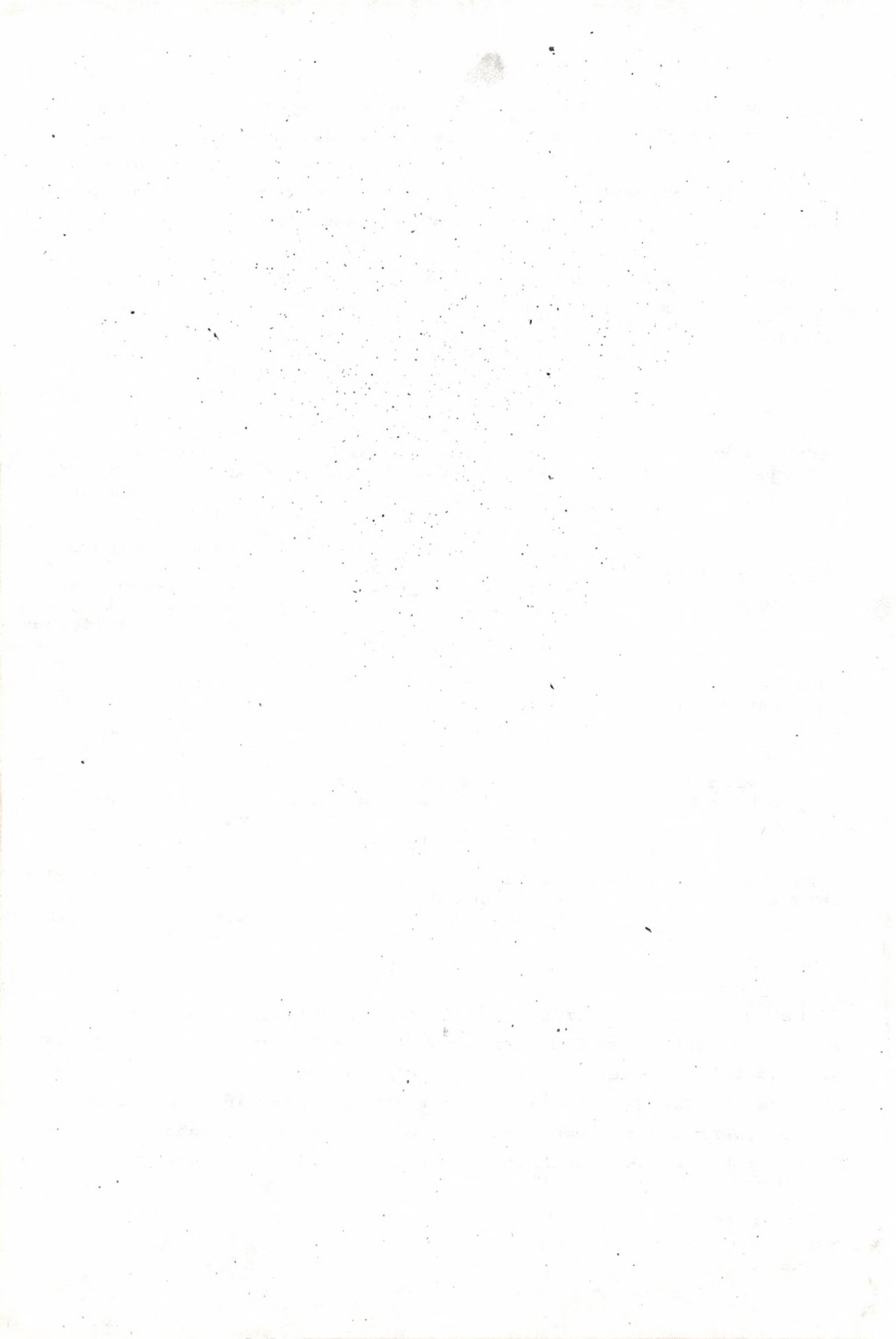

van sloten, het opruimen van houtwallen en ruigten en het intensiveren van het grondgebruik het gehele gebied gaan beslaan dan is het mogelijk, refererend aan gebieden die elders in Midden-Brabant een verkaveling hebben ondergaan, een verwachting uit te spreken welke veranderingen de vogelsamenstelling zal ondergaan.

In onderstaand schema worden de meest voor de hand liggende ingrepen met hun mogelijke gevolgen op de broedvogelsamenstelling opgesomd.

INGREPEN	DIREKT GEVOLG	GEVOLGEN v. VOGELS
Uitdiepen en verbreden sloten	droger worden gebied verdwijnen natte graslandjes verarming vegetatie	verdwijnen watersnip afname grutto, gelekwik verdwijnen fourage regenwulp
Opruimen houtwallen ruige bermen, sloten	grootschaliger, kaler worden v/h landschap verarming vegetatie	afname geelgors, grasmus, roodborst- tapuit, kneu, bosriet- zanger, patrijs, steruul toename Kievit, schol- ekster, veldleeuwerik
Egalisatie van het landschap	verdwijnen hoge akkers verkleinen nat-droog- gradient in de bodem verarming vegetatie	afname patrijs
Intensivering van het grondgebruik	vernietiging van legsels en jong broed van grond- broeders verarming vegetatie	afname van alle op de grond broedende vogels
Boerderij en opstal- lenbouw	verkleining van het open gebied verstoring van rust	afname grutto, Kievit watersnip toename spreeuw, ring- mus, huismus

Wat het uiteindelijke effect van deze ingrepen zal zijn (het gaat om een combinatie van deze effecten) is nooit precies te voorspellen. Wat wel duidelijk mag zijn is dat door het verdwijnen van landschappelijke differentiatie het aantal broedparen en het aantal soorten zeker zal afnemen, waarbij juist de 'leukere', schaarse soorten als watersnip en gele kwikstaart het eerst zullen verdwijnen.

ERRATA

- 1) Samenstelling: Victor Retel Helmrich
- 2) Overname uit dit rapport is toegestaan met vermelding van de bron.
- 3) pag. 6a In onderschrijf te lezen: De kleinschalige structuur van de Mortelen als bijzonder verschijnsel in Brabant.

ERRATA

- 1) Samenstelling: Victor Retel Helmrich
- 2) Overname uit dit rapport is toegestaan met vermelding van de bron.
- 3) pag. 6a In onderschrijf te lezen: De kleinschalige structuur van de Mortelen als bijzonder verschijnsel in Brabant.

ERRATA

- 1) Samenstelling: Victor Retel Helmrich
- 2) Overname uit dit rapport is toegestaan met vermelding van de bron.
- 3) pag. 6a In onderschrijf te lezen: De kleinschalige structuur van de Mortelen als bijzonder verschijnsel in Brabant.

ERRATA

- 1) Samenstelling: Victor Retel Helmrich
- 2) Overname uit dit rapport is toegestaan met vermelding van de bron.
- 3) pag. 6a In onderschrijf te lezen: De kleinschalige structuur van de Mortelen als bijzonder verschijnsel in Brabant.

ERRATA

- 1) Samenstelling: Victor Retel Helmrich
- 2) Overname uit dit rapport is toegestaan met vermelding van de bron.
- 3) pag. 6a In onderschrijf te lezen: De kleinschalige structuur van de Mortelen als bijzonder verschijnsel in Brabant.

